

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

46 (475), 13—19 листопада 2008

Фото Ксенії Гладішевої

БУТИ НАРОДОМ, ЯВЛЕНИМ У СЛОВІ

Ніна ГНАТЮК

Ідучи на мистецький вечір, присвячений Дню української писемності та мови, думала про те, що рідна українська мова не лише віковична, багата, милозвучна, а й справжня великомучениця — і в сибіри гнана, і голодоморами нищена, і чоботом чужинецьким топтана, і нерідко рідними дітьми нехтувана. Та як весняні трави проростають з-під снігів переслідувань і забуття, так і українська мова розпросторюється, постає у своїй красі й величі. Як тут не згадати освідчення в любові з уст славетних.

“І возвеличимо на диво і розум наш, і наш язик...” (Т. Шевченко).

“Як много важить слово, одне сердечне, теплеє слівце!” (І. Франко).

“Наша мова — то і є одежа нашого духу, або ще краще — яскравий вираз всього того, що нас вражає, що ми відчуваємо, про що думаємо-гадаємо, того, що ми зовемо духом або душею” (Панас Мирний).

“Не хлібом єдиним живе людина, але кожним словом, що з Божих уст виходить” (Леся Українка).

“Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли ображають мій народ, мою мову, мою культуру, як же я можу не реагувати на це?” (М. Коцюбинський).

Літературно-мистецькі вечори, наукові конференції, “круглі столи”, творчі зустрічі, присвячені Дню української писемності та мови, проходили в усіх областях України.

Чимало цікавих заходів відбулося і в Києві.

Закінчення на с. 4

Президент України

Звернення з нагоди Дня української писемності та мови

Дорогі співвітчизники!

Від усього серця вітаю вас із Днем української писемності та мови.

Рідне слово супроводжує кожного з нас від першого і до останнього подиху. Мова — це душа народу, що увібрала в себе віковичну мудрість і неогіненні культурні скарби.

Українське слово несе в собі дух славних звичаїв руських князів і козацьких гетьманів. У піснях, думах і легендах, у літописах Нестора, філософських трактатах Сковороди, літературних шедеврах Котляревського і Квітки-Основ'яненка, у геніальних творах Шевченка, Франка, Лесі Українки й Коцюбинського, у роботах сотень і тисяч видатних митців та науковців наша мова утвердилася серед найрозвинутіших і найбагатших мов світу.

Її не знищили “валуєвські” і “емські” укази, століття агресивного лінгвоциду та репресій. У найтяжчі часи воєн, поневолення й голодоморів сила рідного слова служила українцям надійним оберегом. Мова завжди єднала мільйони наших співвітчизників, у які б часи і в яких би країнах вони не жили, в один великий і вічний народ.

У незалежній Україні державна мова є тим стрижнем, навколо якого консолідується українська нація. Це один з головних символів нашої ідентичності і самобутності, це наш гідний внесок у духовну й культурну скарбничку світової цивілізації.

Відроджуючи державу і націю, ми повинні відновити й мовну справедливість, забезпечити українській мові повноцінне й безперешкодне функціонування у всіх без винятку суспільних сферах, прищепити глибоку любов і повагу до неї нашій молоді. Це наш святий обов'язок перед Україною і світом, перед минулими й прийдешніми поколіннями.

Вірю в духовні сили українського народу, у велике майбутнє нашої мови і культури.

Віктор ЮЩЕНКО

ЗАГОВОРИ, ЩОБ Я ТЕБЕ ПОБАЧИВ

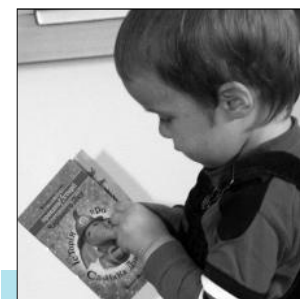
5

ДО 140-РІЧЧЯ “ПРОСВІТИ”

6–7

БІЗНЕС ЧИ ВИСОКА МІСІЯ?

12

МІСТО КОРАБЕЛІВ І ТЕАТРАЛІВ

14

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 900 574 грн. 00 коп.

● ДО 140-РІЧЧЯ
«ПРОСВІТИ»

Тамара МІНЧЕНКО,
методист українознавства ОІППО,
заслужений працівник освіти Ук-
раїни, член правління Чернівець-
кого обласного об'єднання ВУТ
«Просвіта» ім. Т. Шевченка

Просвітанські традиції на Буко-
вині дуже давні. З 80-х років XIX
століття тут працювало Товариство
«Руська бесіда», подібне до га-
лицької «Просвіти». У 1918—1940
роках центром українського життя
був Народний дім у Чернівцях, на-
вколо якого гуртувалися культур-
ницькі товариства. Попри жорсто-
ку румунізаторську політику коро-
лівських властей, буковинські ук-
раїнці боролися за збереження
рідної мови та культурних тради-
цій. А з 1940 року на зміну румуні-
зації прийшло зросійщення.

Репресії проти свідомих україн-
ців після приєднання краю до СРСР
не змогли знищити традицій прос-
вітництва. Тому в роки перебудови,
коли тиск режиму значно посла-
бився, їхнє відродження зустріло
на Буковині значну народну під-
тримку. Ідею створення Товариства
української мови імені Тараса Шев-
ченка підхопили представники ін-
телігенції, вона й сколихнула твор-
чу енергію різних верств суспіль-
ства, особливо селянства.

Чернівецька область поліетніч-
на, і за переписом 1989 року укра-
їнців тут було 70,8 відсотка, руму-
нів — 10,7, молдован — 9 відсотків.

У культурному житті краю по-
мітний внесок єврейської, росій-
ської, польської, австро-німецької
громад. Усі вони напередодні роз-
паду СРСР почали створювати
власні національно-культурні ор-
ганізації, що встановлювали кон-
такти зі щойно створеним Товари-
ством української мови. Перед його
заснуванням у краї діяло кілька
культурницьких товариств, що ви-
никли в другій половині 80-х років,
найвідоміше з них — «Оберіг». Во-
но започаткувало форми роботи,
які згодом розвинула «Просвіта».

Чернівецьку обласну органі-
зацію ТУМ зареєстрували 1990 року,
її очолив доктор фізико-матема-
тичних наук, професор
Микола Гавалешко. Всу-
переч чиновницькій про-
тидії, Товариство разом з
іншими демократичними
організаціями домоглося
визнання 3 листопада
крайовим святом. Саме
цього дня 1918 року від-
булося народне віче, яке
засвідчило волю буко-
винців до соборності всіх
українських земель у
складі незалежної Ук-
раїнської держави.

На початку діяльності
ТУМ значну активність
виявили його первинні
осередки. У селах облас-
ті, на міських підприєм-
ствах та в організаціях
з'явилися інформаційні
стенди, які виготовили активісти
ТУМ та НРУ. Їхні матеріали популя-
ризували ідеї національного від-
родження.

Рух за національне відродження
набував дедалі ширших масштабів.
На засідання обласного відділення
ТУМ збиралося стільки активістів,
що їх не могла вмістити велика ау-
диторія університету. Демократичні
сили краю домоглися повернення
Народного дому його справжнім
власникам і в цьому приміщенні
розташувалися осередки кількох
українських організацій і товариств,
зокрема й «Просвіти».

Новий етап діяльності просвітян
почався після проголошення неза-
лежності України. Події 1991 року в
краї широко висвітлювала місцева
преса, і на основі цих публікацій
члени правління обласної «Просві-
ти» Степан Далавурак, Віктор Кося-
ченко, Олекса Романець та Іван
Ткач упорядкували збірник «Букови-

ТРУДИ І ПРАГНЕННЯ, Й БОРНЯ

на, рік 1991». В обласному центрі
почав виходити «Буковинський жур-
нал», серед засновників якого була
й обласна організація «Просвіти». По-
стала нагальна потреба просві-
тянського періодичного видання.

Свого часу на Буковині виходив
часопис для дітей та юнацтва «Ук-
раїнська ластівка». Питання про його
відродження порушив Михайло Іва-
сюк. Письменник і науковець, батько
композитора Володимира Івасюка,
він з особливою теплотою згадував
видання, яке відкрило великий світ
рідної літератури двом поколінням
буковинців. Практичну роботу з уті-
лення цього задуму в життя взяв на
себе новий голова обласної «Просві-
ти» Віктор Косяченко, який залучив
до справи групу авторів.

Сьогодні Буковинська «Просві-
та» проводить велику культурно-
просвітницьку роботу, бере актив-
ну участь у процесах державотвор-
ення. Це консолідуюча сила сусп-
ільства. Продовжуємо традиції
просвітян-попередників, серед
яких Юрій Федькович, Степан Да-
лавурак, Олекса Романець, Іван
Ткач, Аксентій Яківчук.

Ми провели наукову практичну
конференцію для вчителів і студен-
тів «Голодомори 1932—33 та
1946—47 років. Запам'ятаймо!» На
звернення Українського інституту
модерного мистецтва у рамках
американського проекту «Голодо-
мор очима дітей» організували
конкурс серед школярів Буковини.
Найкращі роботи відіслали на ви-
ставку. У центрі Чернівців біля стели
«Літописцям Русі-України», закла-
дено Калинову алею на відзначен-
ня пам'яті жертв Голодомору.

З ініціативи обласного об'єд-
нання щороку відбувається свято
Старого Нового року «Добрий ве-
чір тобі, пане-господарю...»

23 травня 2007 р. відбувся
«круглий стіл» «Втілення заповітів
Тараса Шевченка «У вінок слави
Кобзареві». До 194-річчя з дня на-
родження Т. Шевченка проведено
конкурс читців-декламаторів серед
школярів і студентів «Слово Шев-

ча правління «Просвіти» підготува-
ло «Методичні рекомендації щодо
освітньо-виховної роботи в нав-
чальних закладах освіти на прикла-
дах життя і творчості І. Франка».

Постійно відбуваються презен-
тації нових книжок авторів В. Кося-
ченко, Н. Гуйванюк, Н. Бабич,
І. Буркута, Т. Мінченко, В. Селезін-
ки, В. Вознюка, Г. Кожолянка.

Обласне об'єднання «Просвіти»
— один із засновників громадсько-
політичного, літературно-мистець-
кого і науково-освітнього часопису
«Буковинський журнал», який по-
стійно презентує на засіданнях
правління, запрошуючи головного
редактора Мирослава Лазарука.

Правління «Просвіти» виходило
з клопотаннями перед обласною й
міською адміністраціями, облас-
ною радою про перейменування
вулиць, названих прізвищами ко-
муні-більшовицьких діячів на імена
українських політичних діячів: Сте-
пана Бендери, Євгена Коновальця,
Романа Шухевича, Пилипа Орлика,
великого просвітянина Буковини
Олекси Романця та інших.

У червні 2008 року правління
обласного Товариства просило вла-
ду підтримати спорудження пам'я-
тника «Величній Трійці» — лауреатам
Національної премії ім. Тараса Шев-
ченка В. Івасюку, Н. Яремчуку,
І. Миколайчуку на Філармонійній
площі.

Велику активність просвітяни
виявили до проведення літератур-
них читань, присвячених 145-річчю
переховання Т. Шевченка, які
пройшли у мистецький вітальні об-
ласної бібліотеки ім. М. Івасюка.

Обласне об'єднання спільно з
обласним управлінням освіти і на-
уки, разом з Крайовою організацією
Народного руху відзначило 70-річ-
чя з дня народження борця за не-
залежність України, Героя України
В'ячеслава Чорновола. Проведено
Чорноволівські читання «Чорновіл
бачив Україну європейською дер-
жавою», записано радіо- і телепе-
редачу.

До 150-річчя Софії Русової ра-

трального Правління щодо проекту
закону України про визнання лін-
гвоциду української мови в Росій-
ській і Радянській імперіях, який
розробили члени ВУТ «Просвіта» ім.
Т. Шевченка та товариства «Мемо-
ріал» ім. В. Стуса.

Члени правління брали активну
участь в акції «Література — дітям
Румунії».

Члени обласного об'єднання
допомагають у проведенні заходів
на місцях: Заставнівський район-
ний осередок вшанував пам'ять
І. Бажанського заходом «З роду в
рід кладе життя мости», Вижиць-
кий районний осередок провів ве-
чір до 115-річчя з дня народження
Д. Загула, Кіцманський — конкурс
на краще читання вірша «У вінок
славному Кобзареві».

Первинний осередок Неполокі-
вецького району провів вечір «Рідна
мати моя, ти ночей не доспала» раз-
ом із районною держадміністра-
цією та районним відділом освіти.

За 2007—2008 роки на засідан-
нях обласного об'єднання «Просві-
ти» звітували про роботу районних
об'єднань голови з Кіцманського,
Сокирянського, Сторожинецького,
Вижицького, Заставнівського рай-
онів.

Нині працюють новостворені
осередки «Молодої Просвіти» в Ре-
пужинецькій ЗОШ Заставнівського
району, Заставнівській ЗОШ, Дер-
жавній фінансовій академії, гімна-
зії № 1, 5, ЗОШ № 16,
40 м. Чернівців (голо-
ви осередків О. Бере-
зовська, Р. Ільчук,
Є. Черногуз, В. Санду-
ляк, М. Фоки, О. Фи-
сюк).

Просвітяни — ар-
тисти, письменники,
професори, академі-
ки, вчителі, лікарі —
дедалі наполегливіше
заявляють про себе.
Так, члени правління
обласного об'єднан-
ня видали книжки,
посібники: В. Кося-
ченко «Під прапором
рідного слова», Іван
Франко «Другий за-
повіт»; Г. Кожоляно
«Духовна культура ук-
раїнців Буковини»;

Н. Гуйванюк
«Українська література» підручник
5—8 класів для загальноосвітніх
навчальних закладів з навчанням мо-
вами національних меншин; Н. Ба-
бич «Українська мова» 9—11 клас
для загальноосвітніх навчальних
закладів з навчанням мовами наці-
ональних меншин; Т. Мінченко «За-
сіймо українською в душах. Уроки
українознавства» (5 кл.), «Цілюще
джерело української історії. Уроки
українознавства» (6 кл.), «Слідами
історії державної України. Уроки
українознавства» (7 кл.), «Україн-
ська культура. Уроки українознав-
ства» (8 кл.); І. Буркут «Зброя остан-
ньої надії проти зброї відчаю», «По-
літичні процеси: історія, міфи, ре-
альність (погляд з регіону); Б. Мель-
ничук «На ріках олежківських»;
П. Брицький, О. Добржанський
«Буковинці на дипломатичній
службі УНР та ЗУНР».

Філологічний — творчий фа-

культет. Тож наші студенти-просві-
тяни демонструють досягнення на
різноманітних конкурсах, а допо-
магає зі сценарними розробками
фольклорному ансамблю «Дзвін»
член обласного об'єднання «Прос-
віти» Василь Костик. У репертуарі
колективу — програми «Різдвяні
зустрічі», «Вербовая дощечка» та
інші.

Студенти-просвітяни ЧНУ ім.
Ю. Федьковича брали активну
участь у Всеукраїнській акції «За-
палимо свічку пам'яті», присвячену
вшануванню жертв голодоморів та
політичних репресій. Після заупо-
кійної літургії студенти запаленими
свічками на підлозі фойє централь-
ного корпусу виклали: «1932—
1933». Відбувся вечір духовної му-
зики студентів філософсько-тео-
логічного факультету, факультету
педагогіки, психології та соціаль-
ної роботи.

Просвітяни нашої області тра-
диційно відзначають День Собор-
ності України, День української пи-
семності та мови, беруть участь у
загальноукраїнських культурно-
мистецьких акціях. До заходів за-
лучають членів інших громадських
організацій національно-патріотич-
ного спрямування.

Гордість обласного об'єднання
«Просвіти» — хор «Гомін Буковини»,
який ставав переможцем міських
та обласних конкурсів хорового
мистецтва. Буковинський ан-
самбль пісні й танцю під керуван-
ням Андрія Кушніренка пройшов
творчий шлях, здобувши популяр-
ності і визнання серед численних
шанувальників вокально-хорео-
графічного мистецтва в нашій кра-
їні й за кордоном. Цей колектив
створив концертні програми до
річниць з дня народження Т. Шев-
ченка, М. Лисенка, Ю. Федьковича,
С. Воробкевича «Народні обряди і
звичаї Буковини», «Щедрий вечір,
добрий вечір», «Духовна музика ук-
раїнських композиторів», «Буко-
винські самоцвіти». Творчому
зростанню колективу сприяють
заслужені працівники культури
Петро Казимірчук та Остап Савчук.

Активну участь у культурно-
просвітницькому житті Буковини
бере композитор Любомир Равлюк
разом з аматорським вокальним
ансамблем «Марічка» центрально-
го міського Палацу культури Чер-
нівців.

Просвітяни щиро завдячують
секретарю та голові міської ради
Т. Єремичуку, М. Федоруку за допо-
могу в ремонті офісу обласної
«Просвіти» та за надання коштів на
випуск «Української ластівки».

Для повноцінної діяльності
«Просвіти» державі варто фінансу-
вати діяльність «Просвіти» на всіх
рівнях. Основна частина просві-
тянських проєктів має органічно
входити в державні програми за-
гальноукраїнського і регіонального
рівнів.

Попереду багато роботи: пот-
рібно кількісно і якісно розширюва-
ти членство, наполегливіше й пе-
реконливіше заявляти про себе як
про один з найвагоміших чинників
утвердження української держав-
ності, наповнення її національним
змістом.

ченка в пам'яті вічній», засідання
молодіжного літературно-мистець-
кого клубу «Ластівки» — «Шевчен-
кове слово у сім'ї Івасюків».

Обласне об'єднання взяло ак-
тивну участь у проведенні віча де-
мократичних сил «Захистимо укра-
їнців в Україні».

З нагоди 100-річчя з дня на-
родження Івана Багряного відбув-
ся літературний вечір «Іван Багря-
ний — український письменник і
громадський діяч», де з доповідями
виступили члени правління В. Анто-
фійчук, Т. Мінченко, О. Довгань,
Н. Гуйванюк, студенти М. Огород-
ник, Х. Бахут.

Правління обласного об'єднан-
ня разом із ЧНУ ім. Ю. Федьковича
провело Міжнародну науково-
практичну конференцію «Іван
Франко і Буковина» (матеріали
конференції видано в збірнику).

У зв'язку з відзначенням 150-
річчя з дня народження Івана Фран-

Спонсор видання П. Кривонос

Вадим ПЕПА
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

До Національного музею Тараса Шевченка урочисто передано нове видання, унікальне і за формою, і за змістом. Справжній витвір мистецтва. На презентації ті, хто бачив цю книжку вперше, розглядали її захоплено: “Не забудьте пом’янути...”: Шевченківська листівка як пам’ятка історії та культури, 1890—1940”. У якісно видрукуваному виданні представлено сотні ілюстрацій, переважна більшість яких — кольорові. Наклад — 1150 примірників.

Це друге, доповнене видання. Супроти попереднього воно незрівнянно значущіше, цього разу справді фундаментальне. Заслужений діяч мистецтв України Володимир Яцюк уклав у нього не лише роки копіткої праці, а й щире серце. Він — випускник Київського педагогічного інституту (тепер університет ім. М. Драгоманова), відомий дослідник і збирач Шевченкіани. Здійснив численні публікації та низку видань про малярство і графіку геніального художника, аналіз його іконографії й особливостей творчості. Саме В. Яцюк, поринувши з головою у знадливий світ барв і ліній з уяви Великого Кобзаря, довів його ав-

УНІКАЛЬНИЙ ФОЛІАНТ

торство в тих випадках, де факти розходилися у висновках. Він також уточнив дати й місця виконання робіт.

Окремий масив — листівки. Образно кажучи, це — море неміряне. Адже з кінця XIX ст. ім’я поета-мученика широкі маси сприймають, як святе. Воно само собою піднялося, вознеслося до символу праведності, доброчинності, чистоти людських помислів, стало взірцем безкорисливої відданості шляхетним ідеалам, безоглядної жертвності заради утвердження соціальної справедливості. Пошукати в світовій літературі, як і в образотворчому мистецтві, вияви такої щирої, такої палкої, як в українського поета-художника, любові до простої людини, до трударя, до прибитої горем матері, до жінки-страдниці, з молодих літ приреченої на безрадісне поневіряння в наймах сестри, до бідних і знедолених, до гноблених найнижчих соціальних верств і уярмлених народів, яким заповідано від з’яви на білому світі чисте небо й сонце волі...

Ніколи не згасав попит на все, що пов’язане з поетом трагічної долі, апостолом волелюбства. Зок-

рема, й присвячені йому поштові листівки, які виходили значними накладками, отже, їх пересилали. Не сказати з певністю, що все вдалося зібрати, що ніщо не втрачене, не загубилося в крутовинах минувшини. Та хай там що, у виданні представлено майже тисячу давніх шевченківських листівок — більше кольорових, чимало й чорно-білих.

Географія їхньої з’яви, не кажучи вже про пересилання, — весь світ: Австралія, Австрія, Аргентина, Бразилія, Італія, Казахстан, Канада, Латвія, Німеччина, Польща, Росія, Словаччина, США, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція, Узбекистан, Японія. А щодо міст, де друкувалося, то не перелічити. В Україні: Кам’янець-Подільський, Катеринослав, Київ, Коломия, Львів, Одеса, Полтава, Харків, Брідок, Бучач, Вільшана, Жаб’є, Жовква, Звенигородка, Канів, Керелівка, Мануйлівка, Микулинці, Стрий... Всього не охопити. Але й цього достатньо для розуміння й усвідомлення того, який глибокий вияв усенародної любові в завжди єдиній Україні до геніального виразника її найзаповітніших дум і сподівань. І вияв усепланетарної пошани до славетного сина одного з найбільших європейських народів, горько-

ваного, але не здоланого.

Безсумнівно, книжка знайде дорогу до всіх континентів земної кулі, прислужиться популяризації Шевченкіани й те, що тексти подано паралельно й англійською мовою. А зображення на листівках — це дзвінке відлуння минувшини, подих історії. Зі слів В. Яцюка, це “фотографічні й художні портрети Кобзаря, відтворені окремо і в поєднанні з іншими елементами художньої структури, репродукції його малярських творів, ілюстрації інших митців до віршів та поем Шевченка, композиції з текстами самих віршів, репродукції творів мистецтва, присвячених Шевченкові та вшануванню й увічненню його пам’яті, фотонатурні й художні зображення міст, сіл та місцевостей, пов’язаних з біографією митця, краєвиди поетової могили в Каневі, добродійні поштові картки, кошти від розповсюдження яких призначалися на спорудження пам’ятників Шевченкові та ін.”

Є серед зображень і рідкісні, унікальні, ім’я цим не скласти. Це невичерпне джерело для мистецтвознавців і літературознавців, також для істориків, краєзнавців, етнографів, архітекторів.

Високого тону презентації видання надала директор Шевченкового музею Наталія Клименко. Вдячні погляди присутніх були звернені, насамперед, на представників київського видавництва “Криниця”, які доклали сил, віддали вміння, натхнення, щоб книга з’явилася гідною світлої пам’яті нашого пророка. Директор видавництва — відомий митець і громадський діяч, лауреат Шевченківської

премії Леонід Андрієвський, головний редактор — Тетяна Майданович, головний художник — Вікторія Андрієвська. Члени редакційно-художньої ради — Б. Войцехівський, В. Ковтун.

Унікальний фоліант підготовлено і випущено завдяки фінансовій підтримці Генеральної дирекції Київської міської ради з обслуговування іноземних представництв, яку очолює Радник 1 класу П. Кривонос.

На презентації причетних до видання щиро сердо вітали голова Українського фонду культури Герой України Б. Олійник, голова Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка Р. Лубківський, перший проректор Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова В. Бех, мистецтвознавець Ю. Белічко, О. Федорук, Д. Туркевич, П. Нестеренко. Працівники видавництва отримали почесні відзнаки Міністерства освіти і науки України.

Художник В. Перевальський і академік О. Федорук

Р. Лубківський, В. Яцюк, П. Кривонос, Л. Андрієвський

ВІДКРИЙМО ГЕНІЙ ВАСИЛЯ БАРКИ

Ніна ГНАТЮК

“Я найбільше запам’ятав його очі — сині-сині, по-дитинному чисті й осяйні. Такий доброзичливий, небесний погляд, від якого йшло відлуння добра”, — ці слова публіциста Віталія Карпенка запали в душу багатьом учасникам літературно-мистецького вечора, присвяченого 100-річчю з дня народження видатного українського письменника Василя Барки.

Цей добродій-схимник із синіми очима прожив 95 років стражданого життя. Полтавець, який закінчив духовне училище і працював учителем на Донбасі, він через конфлікти з місцевою владою виїздить до Краснодара, вступає на філологічний факультет педінституту, до аспірантури, 1940 року захищає дисертацію у Москві.

1941 року В. Барка пішов добровольцем у народне ополчення, був тяжкопоранений. Війна назавжди розлучає В. Барку з рідною землею. Потрапивши за кордон, він веде страдницьке життя — нооче у ящику, потерпає від голоду і холоду, але вперто прагне реалізувати себе як письменник. 1946 року в Німеччині виходить збірка віршів Василя Барки “Апостоли”, наступного року — ще одна книжка “Білий світ”.

Намагання письменника перебратися до Франції не мали успіху. 1950 року з офіційного дозволу В. Барка переїжджає до США. Там

він пише книжки віршів, релігійно-філософські та літературознавчі есе, займається перекладами. Впродовж 1958—1961 років Василь Барка працював над найголовнішою книжкою — романом “Жовтий князь”, опублікованим 1963 року. І лише 1991-го твір уперше побачив світ в Україні.

“Я щасливий, бо написав твори, про які мріяв, і знаю, що вони будуть значною допомогою в духовному житті мого народу, особливо в майбутньому”, — ці слова великого сина українського народу адресовані нам і майбутнім поколінням.

“Василь Барка для мене — феномен Людини й письменника, незнищенності українського духу, — сказав на вечорі голова НСПУ Володимир Яворівський. — Якби він нічого не написав, а лише роман про Голодомор “Жовтий князь”, то вже тоді став би класиком української літератури. Він усе своє страдницьке життя жив Україною і для України, тому заслужив на вдячну пам’ять і гідне пошанування співвітчизників”.

Про свої зустрічі з Василем Баркою розповів академік Микола Жулинський. Він назвав Василя Барку унікальною постаттю у світовій літературі. Барка вірив, що письменник — це духовний пророк свого народу, і свято дотримувався цього в житті. Бували роки, коли він у Нью-Йорку жив за 33 центи на день — одна рибна консерва і дві

тарілочки рису. А за 13 доларів на місяць наймав кімнатку. Іноді непритомнів від недоїдання, але прагнув створити свою поетичну “Божественну комедію” і провести в ній український народ усіма колами пекла. Він писав про своїх духовних предтеч — Сковороду і Шевченка, навіть уклав проспекти повного видання своїх творів в Україні, але це ще треба здійснити.

Юрій Мушкетик розповів про те, що під час своєї подорожі до Америки у вісімдесяти роки він побував у молодіжному спортивному таборі, неподалік якого розташовувався осідок дивізійників. Там була стара водонапірна башта, обкладана під житло. І в ній мешкав Василь Барка. Він схидав на землю, як апостол. Як згадує Ю. Мушкетик, Василь Барка був дуже ввічливим, доброзичливим, говорив тихо, але кожне слово його було виваженим і чистим, як зерна для засіву.

Директор Інституту українознавства Петро Кононенко наголосив, що Василь Барка — великий поет, рівних йому в українській поезії знайти важко, хіба що ранній Павло Тичина. Слід відкрити геній Барки українцям — провести вечори його пам’яті у школах і бібліотеках, ВНЗ і найпрестижніших залах не лише столиці, а й багатьох інших міст. Ще чекають на видання 25 томів його творів. Ще чекає на осмислення сучасників і нащадків океан його творчості. Саме “Оке-

В. Карпенко в гостях у В. Барки. 1998 р.

ан”, як зветься одна з його поетичних книжок.

На жаль, за життя Василя Барки на Батьківщині його майже не знали. Він значно більше був відомий серед зарубіжного українства. У Франції переклали “Жовтого князя”, щоб висунути на Нобелівську премію. Номінували цей твір і на Шевченківську премію, але так і не присудили цієї найвищої національної нагороди світовому генію.

Василь Барка говорив про себе: “Я лише маленька тінь Сковороди. Світ мене впливав, але не втримав”.

На літературно-мистецькому вечорі, що відбувся у столичному

Будинку письменників, прозвучали уривки з творів Василя Барки у виконанні народних артистів України Галини Яблонської, Анатолія Паламаренка, Григорія Булаха, заслуженого артиста України Василя Обручова і заслуженого діяча мистецтв України Василя Довжика. У вечорі взяла участь і виступила заступник міністра культури і туризму України Ольга Бенч.

Майстерно прочитані твори Василя Барки у багатьох викликали сльози очищення і прозріння. Шкода лише, що вечір відбувався у такому малому залі. А Барка заслуговує на те, щоб збирати на світло своєї душі найпрестижніші зали.

● ДО 140-РІЧЧЯ «ПРОСВІТИ»

Богдан САВКІВ,
дійсний член Української нафтога-
зової академії, просвітянин

Цього року відзначаємо не лише 140-річчя від заснування Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, а й 100-річний ювілей від створення Українського технічного товариства. Ініціаторами його заснування були професор Львівської політехніки Роман Залозецький та інженери Андрій Корнелія та Василь Нагірний. 1900 року вони висунули ідею організації технічної секції при Науковому товаристві ім. Т. Шевченка. Проте її не вдалося тоді реалізувати.

Як один із заходів відзначення 40-річчя «Просвіти» гурт українських інженерів 1 листопада 1908 р. провів у Львові організаційні збори, на яких було засновано «Українське технічне товариство» та створено організаційний комітет під головуванням інженера В. Нагірного. Невдовзі товариство затвердила Австрійська адміністрація.

Відтоді воно поповнювалося молодими спеціалістами, ініціативними інженерами, зростала його активність і авторитет у краї. На других зборах товариства 15 січня 1913 року його першим головою обрано професора Львівської політехніки Романа Залозецького (1861—1916).

Роман Залозецький був одним з перших українських учених та організаторів, що присвятили свою діяльність розвитку нафтогазової науки й виробництва.

Народився Роман Васильович 29 березня 1861 року в м. Болехові, на галицькому Прикарпатті. Студював хімічну технологію у Віденській та Львівській політехніці, 1887-го захистив дисертацію у галузі хімічної технології, 1899-го організував при Львівській політехніці першу «крайову науково-дослідну станцію» для вивчення прикарпатської нафти й озокериту.

Р. Залозецький проклавав шлях новій галузі науки — геохімії нафти. Оpubлікувавши працю про склад повітря в озокеритових шахтах Борислава, започаткував науку про охорону навколишнього середовища.

Маючи великий авторитет серед працівників нафтової промисловості в Галичині, був єдиним представником краю у складі австрійської офіційної делегації на III Міжнародному нафтовому конгресі 1907 року в Бухаресті. У часи нафтової кризи 1905-го, пов'язаної з надвидобутком нафти в Бориславі, він запропонував Львівській раді залізниць використати нафту замість вугілля в локомотивах, що дало можливість нафтовикам значно

У СЬОГОДЕННЯ — З ДАВНІМИ ТРАДИЦІЯМИ

Роман Залозецький

розширити ринок збуту.

Крім основної діяльності в царині нафтової промисловості, науки й освіти, Р. Залозецький був професором Львівської торговельної академії, а також першим директором створеної ним торговельної школи «Просвіти» у Львові, головою товариства «Сільський господар». Він працював радником австрійського уряду, був почесним консулом Великої Британії у Львові, представником французьких та англійських нафтових фірм у Галичині. 1913 року його обрали послом до Галицького сейму.

1895-го професор став дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, а також членом-кореспондентом Російського технічного товариства в Петербурзі. Очоливши Українське технічне товариство, він зосередив роботу на захисті української мови в технічних установах Галичини. У товаристві діяли чотири спеціальні секції: шляхово-залізнична, меліоративна, промислова та рільнича. Великою заслугою товариства було започатковане ще до 1914 р. опрацювання української технічної термінології. Р. Залозецький особливої уваги надавав розвитку термінології в нафтовій — основній галузі промисловості Галичини. Він друкував статті рідною мовою в «Записках наукового товариства ім. Т. Шевченка». Низку праць у цьому виданні опублікував відомий український учений-фізик та електротехнік Іван Пулюй.

Продовженням традицій товариства стала спроба створення технічного факультету українського підпільного університету у Львові на початку 20-х років минулого століття. Проте він, як і створені раніше медичний та історико-філологічний факультети, через відсутність приміщень та переслідування польської поліції припинив існування.

У роки хрущовської відлиги у Львівському політехнічному інституті викладач Н. Лещій видав українськомовний підручник і читав українською лекції з підземної (нафтогазової) гідраліки. Він разом з інженером, а пізніше з професором С. Шнерхом склав та видав українсько-російсько-польський словник з нафтогазової справи.

У післявоєнні роки в цьому ВНЗ окремі предмети читали українською мовою: фізика (доцент Кутувий), хімія (професор К. Михалевич), геологія (доцент М. Ладиженський), загальна гідраліка (доцент Базилевич), нарисна геометрія (викладач Посацький, написав українськомовний підручник).

Київське видавництво надрукувало «Деталі машин», «Теорію механізмів і машин», «Опір матеріалів» та інші українськомовні підручники для вищих технічних навчальних закладів.

Серед провісників українського пробудження, масового переведення на рідну мову навчального процесу в Івано-Франківському технічному університеті був Є. Майдан, що не дожив до української незалежності. У Дрогобицькому нафтовому технікумі, де він працював з 1954 р. зокрема завідувачем навчальної частини, пізніше в Івано-Франківському інституті нафти і газу, де він був деканом і завідувачем кафедр, читав лекції українською мовою з буріння свердловин. Тільки особисте втручання тодішнього ректора, що виконував таємний циркуляр секретаря ЦК КПРС М. Суслова, змусило його перейти на читання на «общепринятом языке».

У другій половині минулого століття було створено українські науково-технічні товариства, зокрема Українське технічне товариство нафтової та газової промисловості, а пізніше, 1993 року — Українську нафтогазову академію (перший президент — професор, доктор геолого-мінералогічних наук Мирослав Іванюта) та 2004-го — Українську газову спілку. Ці організації представляли Україну на міжнародних газових і нафтових конгресах після проголошення незалежності.

У Радянській Україні УкрНТТ хоч і проводили певну технічну політику, організовували галузеві семінари та конференції, проте профільні науково-технічні видання

(журнали «Уголь Украины», «Нефтяная и газовая промышленность» та інші) виходили російською. Виятками були журнали «Харчова промисловість» та деякі сільськогосподарські видання.

У незалежній Україні продовжено створення української технічної термінології. Зокрема, за ініціативою та під керівництвом заступника начальника об'єднання «Укргазпром» І. Діака видано «Російсько-український нафтогазовий словник». Поглиблений «Російсько-український нафтогазово-промисловий словник» видав 1992 року Івано-Франківський інститут нафти і газу. За ініціативою членів редколегії М. Іванюти, З. Осіпчука, В. Максимова, Р. Макара, І. Матвєєва та інших, яку підтримав тодішній редактор журналу «Нефтяная и газовая промышленность» І. Діак, з 1992 року видання виходить українською.

Згодом українською мовою вийшли унікальні видання «Довідник з нафтогазової справи» (1996 р. за редакцією професорів В. Бойка, Р. Кондрата та Р. Яремійчука), «Атлас родовищ нафти і газу України» (1998 р., М. Іванюта, П. Шпак та інші).

Львівська політехніка

Серед нафтогазових організацій Києва ще з часів перебудови та особливо після проголошення незалежності активно включились у впровадження української мови виробничим об'єднанням «Укргазпром» (до 1994 р. начальник В. Максимів, 1994—1998 рр. — Б. Ключ), що спонукало до подібної роботи підпорядковані підприємства, розташовані у всіх областях України, проектний інститут «Союзгазпроект», перейменований на «Укргазпроект» (директор Р. Макар), «Український науководослідний проектний інститут нафтової промисловості» (дирек-

тори В. Мельничук та Л. Середницький).

В Івано-Франківському інституті нафти і газу особливо прислужилися справі переведення навчального процесу українською мовою професор В. Бойко, голова Івано-Франківського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, а також ректор Є. Крижанівський, проректори з навчальної та наукової роботи Ф. Козак та Р. Яремійчук. У цьому інституті (нині — Національному технічному університеті) написано десятки українськомовних монографій, підручників і навчальних посібників. Та чи не найбільше з них (крім багатьох російськомовних — у співавторстві з науковцями Росії та Азербайджану) видав професор Р. Яремійчук. Пізніше, очоливши в Сімферополі спільний факультет морських технологій Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу та академії природоохоронного й курортного будівництва, він зумів організувати навчальний процес для випускників переважно російських шкіл Криму з викладанням більшості спеціальних предметів українською мовою. Так російськомовні абітурієнти після

завершення навчання на факультеті стають українськомовними інженерами. На сталежарі цього ВНЗ в Івано-Франківську іноземні студенти з країн Азії та Закавказзя обрали мовою навчання українську.

Активно включились у створення українськомовної технічної літератури і члени Української нафтогазової академії, які не працюють у цьому навчальному закладі: доктори технічних наук С. Білик, Д. Мочернюк, кандидати технічних наук І. Рибич, І. Діак, Л. Середницький, З. Осінчук, В. Розгонюк, В. Іванишин, О. Солецький, М. Деркач та інші. Триває робота з повернення імен видатних учених-українців в українську історію, з різних причин віднесених до інших народів (Ю. Медвецький, П. Шумило, брати В. та Р. Шищенко, В. Фединський, В. Савченко, В. Малеванський та інші).

100-річчя заснування Українського технічного товариства в надрах «Просвіти» зобов'язує нас активізувати роботу в усіх напрямках. Адже важливо, що сучасна «Просвіта» ґрунтується на традиціях, які формували видатні особистості. Саме вони робили перші кроки до утвердження української мови у вузьких професійних галузях, розширюючи сферу її функціонування.

Микола ЧАБАН,
м. Дніпропетровськ

Влітку 1910 року в Катеринославі лютувала епідемія холери. Діяла спеціальна комісія з боротьби з цією небезпечною хворобою, де активну участь брав професор медицини Микола Рогович. І хоч він прожив у Катеринославі два роки, пам'ять про цього людинолюбця ще довго залишалася в серцях катеринославців.

Микола Опанасович Рогович (грудень 1855 р. — червень 1913 р.) народився у Зонбадені (Німеччина). Походив із сім'ї діда Прилуцького повіту. Батько Опанас Семенович Рогович, професор ботаніки Київського університету, був збіднілим дворянином Стародубського повіту Чернігівської губернії, збирав на-

ЗАСЛУЖИВ ВДЯЧНУ ПАМ'ЯТЬ ЗЕМЛЯКІВ

родні назви рослин. Разом з братами Опанас Семенович володів 15 душами селян. Був одружений з дочкою штаб-ротмістра Ульяною Яківною Богаєвською, з якою мав сина Миколу та дочку Лідію й Софію.

У клініці, яку очолював Микола Рогович, однієї з перших у Росії було впроваджено асептику й антисептику. Рогович займався практичною роботою, тож його наукова спадщина невелика. Він брав активну участь у роботі Товариства природознавців і лікарів, був його головою з 1893 року. За час його керівництва в клі-

ніках зробили 10 423 операції. Нездорозово з науковою метою професор виїздив за кордон. З 2 жовтня 1907 р. — на пенсії. 1909 року вирішив повернутися в Україну.

Професор Рогович був нагороджений орденами Св. Володимира IV ст., Св. Анни II ст., Св. Станіслава II ст., Св. Станіслава III ст. тощо.

Микола Опанасович спорудив у Катеринославі будинок на нинішній вулиці Рогальова (колись Крутогірна). Він без жодної платні обійняв посаду хірурга лікарні Червоного Хреста.

М. Рогович долучився до просвітнянської роботи — його обрали членом ради товариства, як про це сповістив просвітнянський часопис «Дніпрові хвилі».

У Катеринославі професор Микола Рогович входив до складу міської

санітарно-виконавчої комісії з боротьби з холерою. На засіданні 25 червня 1910 р. «комісія одностайно ухвалила: просити М. О. Роговича за змогою найближчим часом збудувати на базарах поливний й розбірні крани, причому вода для пиття кружками і відрами має відпускатися безплатно» («Южная зоря». — 1910. — 27 червня).

Того літа в Катеринославі побував один із фундаторів вітчизняної наукової епідеміології професор Данило Заболотний (1866—1929). Рогович тісно співпрацював із ним.

Микола Опанасович вірив, що український народ зможе вибороти право на самостійне культурне існування, цікавився справами просвітнянського руху. Він мав славу не лише досвідченого лікаря, а й доброї, чуйної людини.

У грудні 1911 року після гнітючої (різновид лихоманки) Микола Опанасович занедужав на запалення легень, хвороба виявила значні вади серця. Після кількох місяців хвороби продав усе майно й виїхав за кордон лікуватися. Писав листи, повні смутку та журби за рідною країною.

Катеринославські просвітяни цінували професора М. Роговича як щирю людину і невтомного працівника. «Дніпрові хвилі» відгукнулися на його смерть некрологом. Вдячну пам'ять про нього зберегли і в Томську. 1996 р. видавництво місцевого університету видало біографічний словник «Професори Томського університету». В ньому вміщено докладну статтю про Миколу Опанасовича.

КОНОТОПСЬКИЙ ЧИН

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

БИТВА

Неприпустимо скромно, майже непомітно минає 360-й рік початку визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького з трьома славними битвами — під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями.

Чи не так станеться й наступного року із славною датою — 350-річчям Конотопської битви попри велику програму, передбачену Указом Президента України Віктора Ющенка від 11 березня ц.р. про відзначення ювілею?

Можливо, в перенасиченій війнами історії Московії-Росії є поразки й більші, ніж Конотопська, але в українській історії важко знайти щось подібне серед національних перемог — як за масштабами, так і за історичним значенням. Це була кульмінація українсько-російської війни 1658—1659 років.

Шойно 1657 року загадковою смертю помирає могутній гетьман Богдан Хмельницький, який, схоже, встиг усвідомити, в яку саме “перелясовську угоду” втрапив і його наступник гетьман Іван Виговський юридично скасовує її. За підписаною гетьманом Гадяцькою угодою 1658 року, Україна цілком поривала з Московією і вливалася

треба писати томи і знімати фільми. Цією битвою мало б закінчитися, ледь почавшись, понад трохсотлітнє “перелясовське” рабство. Натомість — чвари, розбрат, коли народ не зрозумів видатного гетьмана, а частина так званої еліти увігнала йому ніж у спину. Почалася Руїна.

Імперській історії наша була не потрібна — ані Батурин як по-

Бронзовий кіннь

рив гетьмана Мазепи до незалежності України, ані Конотоп, де українці майже відвоювали цю незалежність. Однак не зовсім зрозуміла наша суспільна байдужість до цих звитяг. Що ж, потроху долатимемо.

У Конотопі, загалом на Сумщині, готуються до ювілею. Центральною подією буде відкриття в центрі Конотопа Меморіального комплексу. Тут відтворять фрагмент Конотопської фортеці та відкриють Історичний музей. Він розміститься у відреставрованому двоповерховому будинку колишньої гімназії XIX століття. Біля музею встановлять пам'ятники Іванові Виговському та Григорію Гуляницькому. Продовженням комплексу стане історична реставрація полів битв під Шаповалівкою й Соснівкою.

Міська рада Конотопа запропонувала створити туристичний маршрут кількома пам'ятними містами. Адже поруч не лише гетьманський Батурин, неподалік — Глухів, Путивль.

Місто пишається тим, що тут бував Тарас Шевченко, якого тепло приймала родина Олександра Лазаревського. Тут народився ушавлений воєначальник, герой визволення Болгарії від турецького іґа Михайло Драгомиров, тут провів дитячі роки геніальний художник Казимир Малевич, на честь якого в місті вже кілька років проводять мистецькі пленери.

Міський трамвай

“Конотопська битва”

БЛАГОДІЙНІСТЬ

Чим ще живе одне з найбільших, і не лише на Сумщині, районних міст (у Конотопі майже 95 тисяч мешканців)? Тут ті самі проблеми й турботи, що й скрізь. Міський владі, попри кризи, вдається тримати на плаву економіку, соціальну сферу. Конотоп — великий залізничний вузол — ще з дореволюційних часів. Гордість конотопців — міський трамвай, якому вже понад півстоліття. Загальна протяжність трьох маршрутів близько 100 кілометрів. Місто зелене, просторе — майже 100 квадратних кілометрів.

Конотопу пощастило, що його уродженець, випускник однієї зі шкіл бізнесмен Євген Сур, який мешкає у США, енергійно згуртував українську діаспору — громаду Чикаго — на благодійну допомогу Конотопу, зокрема й на відродження історичної пам'яті. Саме коштом цієї діаспори будують собор Різдва Пресвятої Богородиці, що стане частиною Меморіального комплексу на честь Конотопської битви. Спонсорську допомогу здійснюють через Конотопську благодійну організацію “Світанок”.

Це добра справа Євгена Сура й української громади США. Нещодавно в місті відкрито школу, споруджену на кошти благодійників, здійснюють чимало цікавих проектів.

ПРОСВІТНИЦТВО

У Конотопі — давні просвітнянські традиції. Про них, про

ється просвітнянка, краєзнавець Зоя Шалівська. Наша “Просвіта” має глибоке коріння, пишаємося багатьма ентузіастами. Це, на жаль, вже покійний Іван Лисий, історик, археолог. Він досліджував козацькі могили, боліла йому душа, що за радянських часів їх занедбали. Добрим словом згадаємо і великого патріота, мого духовного батька в просвітництві Анатолія Соболева.

Зараз працюємо з молоддю. За фахом я режисер, викладаю в училищі. Тож спільно з просвітнянами готуємо чимало молодіжних заходів. Підготували програму, присвячену 75-річчю Голодомору, виступаємо з нею в бібліотеках, навчальних закладах.

Надзвичайно непокоять питання мови. Як і щороку, просвітняни спільно з владою, закладами культури, освіти відзначили День української писемності та мови. Підготували спеціальну програму, з якою виступили і ще виступатимемо перед краєзнавцями.

Далеко за межами міста й області відоме народне вокальне тріо “Любисток” Конотопської “Просвіти”. Ми всі — просвітнянки: керівник колективу Тетяна Цимбал, Марина Стриженко і я. В нас було багато виступів, зокрема в столиці на святі Сумського земляцтва, на творчому вечорі нашого земляка Анатолія Паламаренка. Нещодавно виступали в Полтаві на V Всеукраїнському пісенному фестивалі імені Раїси Кириченко. Співали на Івано-Франківщині.

І, звісно, без просвітнян в місті не відбувається жодне державне, церковне, фольклорне свято. Народні традиції, фольклор — все це ми плекаємо, пропагуємо, доносимо до земляків.

КОЛОРИТ

Два штрихи насамкінець. Чи не вперше я побачив тут пам'ятник... коневі. Не вершник на п'єдесталі — такого ми бачимо доволі, а красивий бронзовий кіннь, що звівся дибки на великому майдані в центрі міста. Це теж данина історії, пов'язана з легендою, за якою походить і назва міста. “Коно-топ” — потоплені коні. Кажуть, колись в тутешніх болотах загинула ціла кінна рать.

Не оминати того, що мимоволі згадується, коли чуєш назву міста: з легкої руки Григорія Квітки-Оснотопського справжньою ідіомою став вираз “Конотопська відьма”. Тож я з ними поспілкувався. Доволі привабливі. Принаймні конотопські жіночки, з якими розговорився, не лише не ображалися, а навіть охоче йменували себе конотопськими відьмами. Теж-бо історія. Та й, врешті, це слово не мало первісно негативного змісту, навпаки, “відьма” — від слова “відати”, знати, та ще й щось потаємне. Тому й на язичок мешканки Конотопа гострі. Лише попадися...

СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ ВІДТЕПЕР НАЦІОНАЛЬНА

Євген БУКЕТ

Наприкінці жовтня відбувся IV з'їзд Спілки краєзнавців України, яка провела його вперше у статусі національної. Постанову Кабінету Міністрів України № 908 від 16 жовтня 2008 р. “Про надання Всеукраїнській спілці краєзнавців статусу національної” підписала Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко.

Український краєзнавчий рух, що веде свій славетний рід від легендарних літописців часів Київської Русі, героїчної доби козащини, недовгої, але знаменної пори Центральної Ради, трагічних часів тоталітаризму та епохи національно-демократичного відродження, — вагома складова української національної історії, культури й духовності. Для України краєзнавство завжди було не лише міцним фундаментом історичної пам'яті, а й формою самозахисту.

Ідея створення інституції, яка займалася б проблемами регіональної історії, виникла ще у 20—40-х рр. XIX ст. 1843 року в Києві було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів, яку зазвичай називали Археографічною. У її роботі, поряд із видатними науковцями того часу брав активну участь і Тарас Шевченко.

1917 року в Києві розпочав діяльність Центральний комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва під головуванням Михайла Грушевського. Після встановлення радянської влади, упродовж 1922—23 рр., при ВУАН було створено Київську, Харківську й Одеську комісії краєзнавства. Водночас виникали громадські краєзнавчі товариства в округах, містечках і селах. 31 травня 1925 року було утворено Український комітет краєзнавства як постійно діючий орган. Але, на превеликий жаль, в умовах активного формування тоталітарної системи численні краєзнавчі осередки було розгромлено.

Важливою віхою відродження українського краєзнавства стало залучення на початку 60-х років XX століття понад 100 тисяч літописців-дослідників рідного краю до роботи над випуском “Історії міст і сіл Української РСР” у 26 томах, а також створення 1979 року в структурі Академічного Інституту історії України відділу історичного краєзнавства, на який серед інших завдань покладали підготовку “Зводу пам'яток історії та культури”.

27 березня 1990 року в Києві відбувся Перший Всеукраїнський краєзнавчий з'їзд, який мав статус установчого для Всеукраїнської спілки краєзнавців. Відтоді впродовж 18 років Спілка здійснила низку масштабних заходів, зокрема відбулося 12 всеукраїнських та понад 400 регіональних наукових краєзнавчих конференцій.

1993 року ВСК поновила випуск репресованого в 30-ті роки журналу “Краєзнавство”, власні друковані видання також мають 17 місцевих осередків Спілки. Тільки за останні п'ять років члени Спілки краєзнавців видали понад 600 науково-дослідницьких, публіцистичних та краєзнавчих книжок.

Сьогодні дійсними членами спілки є 1284 особи, серед яких — п'ять Героїв України, чотири академіки та п'ять членів-кореспондентів НАН України, 69 докторів і 117 кандидатів наук, працівники музеїв, архівних і бібліотечних установ, закладів культури, засобів масової інформації. Незмінний голова Спілки з 1990 року — Герой України, академік Петро Тронько.

Уляна ГЛІБЧУК
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

Минулого тижня в столиці відбувся XI Київський міжнародний книжковий ярмарок “Медвін: Книжковий світ—2008”. На урочистому відкритті організатори ярмарку спробували донести присутнім своє основне повідомлення: “У Києві для подібного дійства є весь необхідний економічний та інтелектуальний потенціал”.

Ніхто не сперечатиметься, що кошти в столиці для подібних акцій знайдуться. Якщо не в кишені Едуарда Медвіна, основної фігури на “Книжковому світі—2008”, то в Міністерства культури і туризму України Анатолія Мураховського заповнив, що на українську книжку, всупереч негараздам й невтішним прогнозам, чекає успіх...

Хтозна, що саме сприяло оптимізму пана Мураховського, але достеменно відомо, що вже зараз видавничий сектор української економіки починає відчувати всі ті виклики і загрози, спровоковані загальнодержавною нестабільністю і невизначеністю. І хоч з уст державців зринали слова про “протекційнісіньку політику” уряду і про те, що планують розширити книжоторговельну мережу з 6 тисяч до 22 тисяч пунктів, у це мало вірилося. Чого ж, може, й справді станеться диво — і в Україні буде майже вчетверо більше книгарень...

Тим часом знижуються обсяги проданої літератури, зменшуються середні накладки, зростає вартість книжок, технологічних матеріалів і поліграфічних послуг... Загалом це означає, що книжка перетворюється на малодоступний соціальний продукт для громадян, які стрімко бідніють в умовах зростання цін буквально на все, що забезпечує фізичне виживання людини.

Кияни доволі безтурботно блукали поміж яток, вибирали до смаку книжки, ставали свідками різноманітних презентацій, автографесій відомих і невідомих письменників. Життя української книжки тривало. Щоправда, у його тривалості засумнівалась Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів на чолі з президентом Олександром Афонініним, яка зініці-

увала робочу зустріч представників видавничої галузі України з керівниками центральних органів виконавчої влади.

Крім присутнього в залі т. в. о. голови Держкомтелерадіо пана Мураховського, очікували на появу міністра культури і туризму України Василя Вовкуна. Коли ж у супроводі журналістів увійшла його заступниця Ольга Бенч,

стало зрозуміло, що міністра не буде. Начебто офіційним приводом цієї робочої зустрічі стала загроза економічної кризи, проте кулуарні розмови видавців натякали на інше.

Юрій Марченко, директор видавництва “KIC” (комунікація, інформація, сервіс) сформулював першу проблему, яка стосувалася непоінформованості українських видавців з приводу державної закупівлі книжок за програмою розвитку і функціонування української мови:

Едуард Медвін вважає, що українській книжці бути всупереч усім економічним негараздам

— Сьогодні варто поговорити про державу як про гравця на книжковому ринку. Сяк-так правила встановлюють, але чи держава грає за цими правилами? Мабуть, усі погодяться, що державні закупівлі для нас, видавців, важать чимало. Добре, що держава купує книги, але погано, що робить це непрозоро. Залишає місце для обґрунтованих підозр, адже перевагу одержують не якісні видання, а окремі видавництва.

Віднедавна у мене “поштовий роман” з Міністерством культури. Намагаюсь отримати відповідь на прості запитання. Існує програма, яка стосується розвитку та функціонування української мови. Тож мене цікавить, скільки книжок закуплено за цією програмою і яких видавців...

На жаль, крім подяки за активну громадську позицію, я не отримав відповіді всупереч внутрішньому міністерському положенню про роботу експертної ради і здоровому глузду — ні про минулі роки, ні про цьогорічні закупівлі, які були в

серпні. Так само секретом є склад експертної ради, яка ці рішення ухвалює. Розумію, що підібрати достойні книжки з-поміж 1766 назв і 118 видавництв — нелегка справа. Але якщо вже справу зроблено, то чому б не повідомити результати? Чому б не поставити красиву крапку і припинити всі розмови про корупцію? Цього не роблять.

Наступне питання — це інформаційна підтримка видавничої справи. Всі ми знаємо, як важко українська книжка пробивається до читача. Тому є певні сподівання на цільову програму популяризації видавничої продукції. За розпорядженням Кабінету Міністрів, цей проект підготовлено у травні. Сподіваємось, що для участі у цій програмі на чітких зрозумілих засадах залучатимуть і видавництва. Є сайт “Книгоспілка”, на якому видавництва можуть розміщувати інформацію про свої книжки. Цього поки що недостатньо, але якщо запроцює державна цільова програма, зокрема пункт про підтримку популяризаторських інтернет-видань, буде зроблено чимало. Тож підтримка держави може бути не лише доречною, а й відчутною.

Багато видавців вважає, що видавнича справа — це не тільки бізнес, а й місія. Якщо це так, то ми усі

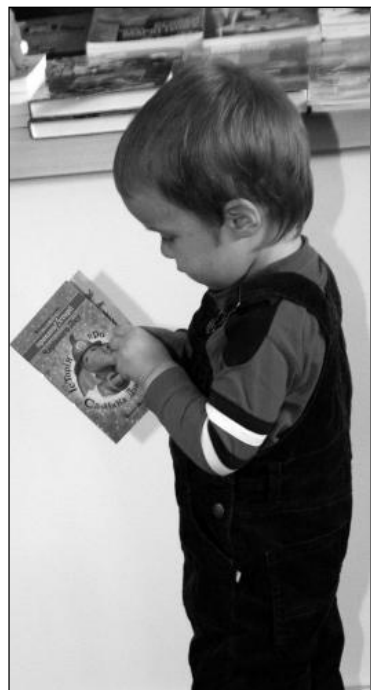
що це. Треба полічити всіх суб’єктів видавничої та книгорозповсюджувальної діяльності за жанрами, сегментами, відкрити обороти кожного видавництва. Після цього принаймні знатимемо, про що йдеться. Хто знає, скільки видавців активно працюють на ринку? Адже у нас є видавці однієї книги або одного автора. А є такі, що “сам пишу, сам видаю і сам читаю”...

Думаю, що треба зробити серйозний моніторинг. Наприклад, якщо видавець однієї книжки змушений буде відкрити свої обороти і виявиться шалена сума, тоді ми у нього і запитаємо, звідки ці обороти. Більшість питань відпаде. І ніхто не шепотітиметься в кулуарах: а ви знаєте, той отримав сто тисяч від Комітету, а той ледь не мільйон...

Згодом, після кількох виступів видавців, президент УАВК Олександр Афонін сформулював ще одну проблему. Виявляється, у жовтні цього року Кабінет Міністрів України зареєстрував лист міністра культури і туризму України Василя Вовкуна з пропозицією передати в сферу управління очолюваного ним міністерства видавничу галузь, вилучивши її зі сфери управління Держкомтелерадіо. Це серйозний проект, який може спричинити кардинальні зміни і непередбачувані наслідки. Проблему намагалася роз’яснити заступник міністра культури і туризму України Ольга Бенч:

— Це лише етап обговорення задля того, щоб відповісти на питання: як буде краще? Якщо ви сьогодні прийняли позицію захисту, то доцільно було б запросити і тих, хто це ініціював. А ініціатор — Дмитро Павличко і група письменників, які ще на початку 2008-го прийшли до міністра і переконували: якщо Міністерство культури і туризму відповідає цілісно за мовну політику, купує книжки і несе відповідальність за інформаційну сферу в державі, то нехай і відповідає за книговидавничу справу.

Вважаю, що ми плідно працюємо з видавництвами. Повірте, зовсім не просто було “вибити” бюджетні кошти на поповнення бібліотек. На наступний рік плануємо 50 млн на поповнення фондів публічних бібліотек. Хочемо вибудувати стрункішу вертикаль, бо я ще застала радянські часи, коли все було налагоджено. Не маю на увазі

радянську ідеологію, а сам механізм, який чітко працював.

Хочу вас запевнити, що це ще не остаточна думка. Це питання на стадії обговорення. Просто ви це подали під якимсь таким кутом, що вже й телебачення мене “трясе”: “Що там Міністерство культури і туризму забирає собі?” Та нічого ми не забираємо! Дайте нам змогу взяти з бюджету 50 млн, щоб поповнити бібліотеки. До речі, свого часу я вела бібліотечну справу і була ініціатором програми закупівлі книжок українських видавців і поповнення бібліотечних фондів. Не боюся сказати, скільки натерпілася. Як раніше це все вирішували? Кошти, які йшли на мовне питання через бюджетний комітет, перекидали на товариство “Просвіта”. Потім ми вирішили, що цим має займатися Міністерство культури, і відстояли цю бюджетну програму. Проте вгодити видавцям важко. Вони завжди нарікають, що експертна рада діє несправедливо. Коли не було цієї державної програми, ви скаржилися, а коли з’явилася, знову скаржитесь. Але ж ми купуємо ваші книжки! Дивіться: кіосків немає, магазинів немає! Єдиний прихисток української книжки — це бібліотеки. Тому хочу вас запевнити: це питання порушили, але воно ще на стадії обговорення. Не сварімося, ніхто нічого у вас не забирає”.

Важко сказати, чи ця мирна нота заспокоїла вулик українських видавців. Важко й передбачити, під чийм “дахом” наша книжка перебуватиме і під чийм насправді буде комфортніше — Міністерства культури і туризму чи Держкомтелерадіо... Зрозуміло інше: для української книжки настає час випробувань. Скаржитися, звинувачувати одне одного, уряд і світову кризу — річ марна. Потрібна консолідація, навіть, даруйте за пафос, згуртованість усіх причетних до творення, реалізації та популяризації національної книжки. Державні закупівлі не в змозі вивести галузь на самодостатній рівень і лише підтримують її на плаву. Захистити вітчизняну книговидавничу сферу від негативних наслідків кризи могла б реалізація деяких законів або поправок до них.

“Де ж той казковий ірій, куди літає
зимувати білий птах з чорною відзнакою?”

ЦІКАВО ЗНАТИ

15

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

ВЕЛИЧНИЙ ЛІТУН

Продовження.
Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 19,
22, 24, 26, 28, 31, 33, 35, 36, 39,
41, 44 за 2008 рік.

І відає бусел у повітрі умов-
лений час свій, а горлиця й лас-
тівка та журавель стережуть
час прилету свого, — а народ
мій не знає Господнього права!
Єремія, 8 : 7

У заклику Єремії до свого наро-
ду — скоритися Божій волі так, як це
роблять перелітні птахи, вбачаємо
не тільки пророчу мудрість і спосте-
режливість, а й почуття поваги до
істот, які повертаються до рідної до-
мівки. Дивує, як в цьому реченні
Єремія поєднав різних птахів за од-
нією суттєвою ознакою: здатністю
відчувати місце і час найважливішої
у житті події. Не випадково першим
серед них згадано бусла, якого в
Україні називають ще лелекою
та чорногузом. Бо він, поза
сумнівом, найпримітніший і найкра-
сивіший птах, що живе біля люд-
ської оселі: сам білий, дзьоб і ноги
червоні, а махові пера — чорні. До
того ж, один з найбільших: заввиш-
ки доростає до метра, а розмах
крил — близько двох.

Лелека — вельми вправний лі-
тун. Та його лет особливий. Рвучко,
без розгону, відривається від землі
та, поволі вимахуючи довгими кри-
лами, неквапливо пливе у повітрі,
витягнувши дзьоб і довгі ноги, ви-
робляючи м'які та плинні, але
складні фігури. Мабуть, саме цей
прекрасний лет пробудив у люди-
ни бажання злетіти, опанувати по-
вітряний простір.

Його поведінка гідна й розваж-
лива. Ніколи не втручається білий
птах у життя домашнього птаства і
звірини, що купчиться на подвір'ї;
ходить повільно, а пробігти воліє
хіба що кілька кроків. Не галасує,
бо мовчун від природи. З прадав-
ніх часів його вважають провісни-
ком весни, птахом Сонця, який
приносить сімейне щастя. Свідомі
цього, господарі ніколи лелеку не
кривдять. Але бачать його лише
навесні та влітку, бо повертається
до рідної хати не раніше березня, а
вже у вересні залишає нас, щоби
перезимувати на далекому Півдні.

Одні дослідники вважають, що
назва бусел походить від пра-
слов'янського язичницького со-

«З БОЖОГО САДУ»

Покликаний до пророчого служіння ще у молодому віці,
син священика Єремія присвятив своє життя боротьбі з
язичництвом. Застерігаючи відступників, які схилялися
перед Ваалом та іншими ідолами, пророк вдається до як-
сравого поетичного зіставлення: дотримання Божих запо-
вітів порівнює він з такою простою і зрозумілою природ-
ною подією, як повернення додому птаства навесні. За
свої одкровення він зазнав громадського осуду, царських
переслідувань, принизливих знущань, вигнання й полону.

У бідах, що спіткали його країну під час вавилонської
навали та розорення Єрусалиму, Єремія бачить вилив гні-
ву Господнього, покарання співвітчизників за впертий не-
послух і переступи Закону. Цією думкою пройняті жалібні
пісні Плачу Єремії, поетичної елегії, співець якої дає волю
почуттю глибокої туги, але насамкінець пророкує падіння
Вавилонської імперії, прощення свого народу і його май-
бутнє воскресіння.

Щирі почуття Єремії, його перестороги співзвучні су-
часному сприйняттю таких трагедій людства, як Голокост,
Голодомор, Етноцид, світова війна. Український поет Юрій
Клен, вражений масовим знищенням людей, руйнуванням
європейської цивілізації, яку заливала страшна хвиля
варварства, написав 1946 року монументальний твір “По-
піл імперій”. “У хаосі руїн, — зізнавався поет, — я виразно
чув один голос, голос пророка Єремії, плач його над за-
гиблими містами”. У прикінцевій частині епопеї звучить переспів
Плачу Єремії як пристрасний монолог, в якому легко впізнати обра-
зи, навіяні уявою великого пророка: “Мій дух блукає сірим овком
серед румовищ міст. Мій голос носить ся совою поміж спустілих
хат...”

Біблійне коріння світогляду поета надає йому сил для подолан-
ня відчаю — у переконанні, що лихоліття мине. А все, що сьогодні
здається неоправним, — це тільки мала часточка величної карти-
ни Всесвіту, в якому, за Божими законами, після розпаду неодмін-
но настає сполучення, а з ним — відбудова і відродження.

нячного божества Буса, культ яко-
го колись був дуже поширений. На
підтвердження вони наводять наз-
ву Бусової гори, що височить у Ки-
єві над Дніпром, там, де нині роз-
ташований академічний Ботані-
чний сад; на їхню думку, задовго до
того, як язичницький пантеон очо-
лив Перун, там було головне свя-
тилище Буса. Інші припускають,
що назви білого птаха — бузько,
бусол, боцюн походять від слова
Бог. Так чи так, дружба людини з
лелекою має прадавнє історичне
коріння у всіх народів Європи.

У 103-му псалмі, який припису-
ють велемудрому цареві Давидові,
серед славних діянь Бога Творця
згадано високі ліванські кедри та
кипариси, на яких живуть чорногу-
зи. Мабуть, цих птахів палкий спі-
вець псалмів слушно вважав од-
ним з Божих див. Адже лелека, на-
че шляхетна людина, безмежно
відданий батьківщині, де назавжди
будує власне гніздо.

Вражає наполегливість цього
птаха, яка межує з людською сум-
лінністю, а також здатність терпе-
ти зносити всілякі життєві негараз-
ди. Він спочиває і навіть спить, сто-
ячи на одній нозі. Щовесни лелеки
ремонтують і впорядковують старе
гніздо, і воно щороку більшає, ся-
гаючи іноді півтора метра упопе-
рек і заввишки. У його щілинах осе-
ляються горобці й шпаки, та це не
заважає господарям.

Навесні вони прилітають не раз-
ом, а спочатку сам бусел, а за
кілька днів — його подруга. Їжу для
дітей кладуть, ніби на тарілочку, на
віхтик сіна або трави. У спекотні дні
вони приносять чисту воду, якою
напувають малечу й охолоджують її
кубельце. А під час бурі, зливи чи
граду батьки захищають пташенят
від негоди, вкриваючи гніздо ши-
рокими крилами.

Не маючи співучого голосу, до-
рослий лелека час від часу клекоче
на різні тони. При цьому він виги-

Лелека у сучасному довкіллі. Малюнок Г. Кузнецова з книжки
“Симфонія життя”, 1986 р.

нає шию так далеко, що тім'я тор-
кається спини, після чого поволі
підносить голову, нахилиючи її впе-
ред. Оці рухи в супроводі клекоту і
являють лелечину мову. Клекоче,
повернувшись до гнізда і вітаючи
свою сім'ю, або занепокоєний на-
ближенням небезпеки: хижака, по-
рубника, буревію, пожежі... Ця мо-
ва, хоч і не мелодійна, але вродже-
на. Маленькі лелеченята, вітаючи
батьків і на знак того, що вони го-
лодні, вже виконують ритуальні ру-
хи, які у дорослих супроводжують-
ся клекотом, хоч їхні м'які дзьобики
поки що не видають жодних звуків.

Де ж той казковий ірій, куди лі-
тає зимувати білий птах з чорною
відзнакою? І як він туди потрапляє?
Чорногузи не летять, як то кажуть,
“через море”, бо в дорозі дуже
обережні. Подолавши повітряний
простір над Балканами і перетнув-
ши Босфорську протоку, дістають-
ся Малої Азії. Далі прямують уз-
довж східного узбережжя Серед-
земного моря аж до Єгипту; зау-
важте, що вони не оминають Свя-
тої Землі, де їх і зустрівач пророк
Єремія. Там вони відпочивають на
біблійній річці Йордан, у водах якої
хрестився Ісус. У Єгипті птахи по-
вертають на південь і довго летять
уздовж річища Нілу аж до його вер-
хів'їв. Видовище величезних озер,
порогів і високих водоспадів не
затримує їхньої уваги; зграї поспі-
шають через гори до трав'янистих

рівнин, де саме тоді, у груд-
ні, особливо багато сарани,
на яку вони полюватимуть
загонами, йдучи через поле
широким ланцюгом... І ось
нарешті опиняються у Пів-
денній Африці, здолавши за
кілька місяців майже 8 тисяч
кілометрів. В африканських
степах вони відновлюють си-
ли, та цей спочинок недов-
гий: після Різдва вже час ви-
рушати додому. Але якщо на
південь молоді лелеки ле-
тять під проводом дорослих,
то на зворотному шляху во-
ни самі легко пізнають річки,
озера і луки, на яких побува-
ли тільки одного разу, ще й
півроку тому.

Якщо з ними нічого не
трапиться у теплих краях чи
в дорозі, лелеки повернуть-
ся до рідних місць. Про цих
величних птахів, що кілька
тисячоліть живуть поруч з
людиною, складено чимало
різних легенд і бувальщин.
Бусли нібито влаштовують
пташині “суди”, де карають
родичів за зраду; а, втра-
тивши подругу, розстаються з жит-
тям, склавши крила і каменем
упавши з висоти. Або мстять лю-
дям за кривди, приносячи на со-
лом'яний дах жарину або навіть за-
лізний цвях, щоб у нього влучила
блискавка. Доброго ж господаря
лелека попереджає про неврожай і
охороняє від вогню. А на одній нозі
стоїть, бо розуміє людську мову і
сумує через наші чвари; коли ж ба-
чить злагоду, то радісно калатає
дзьобом... Подібні оповіді можна
почути і в нас, і в Білорусі, Польщі,
Литві, Німеччині та інших країнах,
де люди не байдужі до білого пта-
ха. У цьому творчому фантазуванні
віддзеркалюються цікавість і шана
до істоти, яку з давніх-давен різні
народи наділяють якостями, при-
таманими людині.

Та все ж люди неуважні до сво-
го крилатого сусіда. Вони гадають,
що лелека харчується жабами та
ящірками. Але тільки посушливого
літа, коли не вистачає комах і хро-
баків, цей птах “рибальить” у став-
ках і каламутних калюжах. І якщо
приносить до гнізда жабу, — це по-
ганий знак. Бо лелеченята потре-
бують чистої води та комах, пере-
важно коників. А цих цвіркотливих
стрибунців на багатьох луках і по-
лях не видно й не чути. Їх погубили
посухи та отрутохімікати... Ось го-
ловна причина, чому сьогодні у сві-
ті лелек менше, ніж за часів проро-
ка Єремії.

● З ІСТОРІЇ ПІСЕНЬ

Володимир КАПУСТІН,
письменник

Перед досвітком звуки литавр і
сурм розбудили Полтаву. В багатьох
будинках засвітилися вікна. То там,
то тут почулося брязкання зброї, цо-
кіт копит. Вершники і піші козаки
прямували на майдан. Козаки мали
йти до війська гетьмана Богдана
Хмельницького. Навесні 1649 року
їх вийшли проводити сивочолі ді-
ди, жінки, дівчата. Жінки підходили
до своїх чоловіків. Одні дарували їм
кисети, інші — маленькі ікони із зоб-
раженням святої Богородиці.

Не в одній козачки тремтіли
сльози на віях. Жінки знали, що з
війни не всі повернуться. Хтось за-
гине в бою, і його накриють черво-
ною китайкою, побратими насипо-
лять шапками могилу край поля й
посадять біля неї кущ калини або
тонку тополяну.

Гуртами стояли дівчата і крадь-
кома позирали на ставних молодих

ДОРОГИЙ ПОДАРУНОК

козаків. Сміливіші підходили й да-
рували вишиті хустинки. Осторонь
гурту стояла тендітна юна полтавка
Мелася Барабаш. Вона дивилася
на молодого смаглявого козака
Івана Ковалю.

Загнали сурми — і полк рушив.
Тут вибігла Мелася і простягнула
козакові хустину. Той пригорнув до
себе юну красуню, промовивши:

“Дякую тобі, Меласю, за дару-
нок!” Дівчина зраділа, засоромила-
ся, нахилила голівку, стиха запитала:

— А коли повернешся до Пол-
тави?

— Мабуть, Меласю, не скоро,
може, через рік або десь на другу
весну, — сказав задумано козак.

— Чекатиму з походу. Вишию
сорочку.

Приязно всміхнувся козак і пус-
тив коня галопом, щоб у долині над
Ворсклою наздогнати загін.

До своєї хати, що білила в садку
на пагорбі, дівчина йшла повільно,

пошепки промовляла: “Боже, збе-
режи козака Івана. Нехай здоро-
вим повернеться до Полтави”... Та
ще картала себе, що покохала, але
не сказала про це. З-під чорних вій
дівочих котилися сльози. Нишком
утерла, щоб ніхто не побачив. Зга-
дала оповідку бабусі Мотрони. Та
якось розповідала, що вдосвіта
треба на греблі встромити в землю
вербову гілку і загадати бажання.
Якщо через кілька днів гілочка ожи-
ве, викине зелені листочки, то ба-
жання обов'язково здійсниться.

Отож удосвіта в кінці греблі Ме-
лася встромила в землю аж сім
вербових гілок. Усі прийнялися,
розпустили зелені листочки. З на-
дією чекала з далекого походу ко-
зака Івана.

Минув рік, другий, а там — і
третя весна. Козак так і не повер-
нувся до Полтави. Від туги за коха-
ними змарніло дівоче личко, по-
смутили очі. Дівчина затужила, пе-

рестала ходити на вечорниці. Тоді
до неї завітала найближча подруга,
донька полтавського урядника Гор-
дія Чурая Маруся. Мелася все роз-
повіла їй.

Щира розповідь вразила піс-
нярку. Вона обняла Меласю, за-
просила в неділю на вечорниці, по-
обіцяла дорогий дарунок.

— Який саме? — зацікавилася
дівчина.

— Негоже заздалегідь розпові-
дати, та й сама ще добре не знаю,
що то буде, — відповіла Чураївна.

...У великій світлиці на видноті у
трийничку горіли свічки. На лавах
сиділи парубки й дівчата. Ось до
світлиці зайшла Маруся Чурай.
Чемно привіталася. Всі очікували,
що скаже ця дівчина, обдарована
дивовижним талантом.

— Цього вечора, шановне то-
вариство, заспіваю вам свою нову
пісню “В кінці греблі шумлять вер-
би”. Це мій подарунок Меласі Ба-
рабаш.

І співала зворушливо:
В кінці греблі шумлять верби,
Що я насадила...

Нема того козаченька,
Що я полюбила.
Ой нема козаченька —
Поїхав за Десну:
Рости, рости, дівчинонько,
На другу весну!
Росла, росла дівчинонька
Та й на порі стала.
Ждала-ждала козаченька,
Та й плакати стала.
Ой не плаче, карі очі, —
Така ваша доля:
Полюбила козаченька,
При місяці стоя!
Зелененькі огірочки,
Жовтенькі цвіточки...
Нема мого миленького,
Плачуть карі очки!

Текст пісні Маруся Чурай запи-
сала в альбом з присвятою Меласі
Барабаш. Цей альбом 1853 року
потрапив до бургомистра Полтави
Селегена.

Минуло понад триста п'ятдесят
років, як відійшла у вічність полтав-
ка Маруся Гордіївна Чурай. А її не-
перевершені перлини — ліричні
пісні — чарують слухачів досі. Вони
стали невимружними.

Борис САМБОР,
секретар Свято-Благовіщенського братства
при Покровській церкві,
м. Київ

Витоки роду Конюшкевичів, імовірно, — в селі Конюшки (тепер Луки), що на Прикарпатській Самбірщині. Батьки майбутнього святителя за соціальним походженням належали до багатого шляхетського роду і згодом переїхали до міста Самбора. Саме там 1705 року в них народився син Петро. Початкову освіту він здобув удома та в Самбірському училищі, яке належало Православному братству Святого Апостола Пилипа.

Хлопець дуже хотів учитися, тож вирушив до Києва. Батьки бачили його здібності й не заперечували проти такого рішення. На той час єдиним православним вищим навчальним закладом на українських землях була Києво-Могилянська академія, яка саме в цей час досягла розквіту. Православна освіта в Академії поєднувалася з прадавними звичаями українського народу, її вихованцям вміло прищеплювали гарячу любов до Батьківщини і Православної Церкви. Петро навчався в Академії у 1715—1730 рр., за іншими даними — 1717—1733 рр. Приблизно тоді там навчався і Яким Горленко, майбутній святитель Іоасаф, єпископ Білгородський. Високий рівень навчання забезпечували наставники Феофан Прокопович, Сильвестр Пановський, Йосиф Волчанський.

Петро навчався в академії відмінно, тож його залишили викладати в одному з класів. Найкраще підготовлених вихованців Академія передавала Лаврі, яка утверджувала їх у чернецтві. Згодом вони розходилися в різні кінці імперії, щоб підвищувати рівень православної освіти й навернення інших народів до християнства.

1733 року Петро прийняв чернечий постриг з іменем Павло в Києво-Печерській лаврі від архимандрита Романа Копи.

Уже за рік, 5 грудня 1734 року, архієпископ Київський і Галицький Рафаїл (Заборовський) висвятив Павла на ієродиякона. За іншими даними, це відбулося 30 грудня 1739 року. Павло ніс послух продавця книг при Лаврській друкарні, був учителем піітики у рідній Академії.

8 січня 1740 року спочив архимандрит Києво-Печерський Іларіон (Негребецький), а на його місце було обрано настоятеля Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря Тимофія Щербацького. Від'їжджаючи до Петербурга на посвячення, він узяв із собою ієромонаха Павла як скарбника, якому було доручено 5000 рублів. Павло побував у Батурині, Глухові, Брянську, Серпухові, Москві, Троїце-Сергіївській лаврі, Твері, Іверському монастирі, Новгороді й Петербурзі.

Повернулися всі до Києва 9 березня 1741 року. Невдовзі ієромонаха Павла призначають на посаду проповідника Московської Слов'яно-греко-латинської академії. Він негайно від'їжджає до Москви.

ГАЛИЧАНИН У СИБІРУ

17 ЛИСТОПАДА — СВЯТИТЕЛЯ ПАВЛА КОНЮШКЕВИЧА, МИТРОПОЛИТА ТОБОЛЬСЬКОГО

Ієромонах Павло володів даром проповідництва, і за два роки його перевели у Великий Новгород, де архієпископом тоді був українець Амвросій Юшкевич, колишній викладач Києво-Могилянської академії. Новгородською єпархією управляв українець архієпископ Стефан Калиновський.

18 лютого 1744 року ієромонаха Павла призначено архимандритом Новгородського Свято-Юр'ївського монастиря, який володів величезними землями. Головними турботами настоятеля було спорудження будівель та підтримання обителі. Архимандрит Павло підтримував тісні зв'язки зі своєю духовною матір'ю — Києво-Печерською лаврою. 1752 року він приймав київського архимандрита Луку Білоусовича.

5 травня 1758 року в Петербурзі архимандрита Павла висвятили на єпископа і возвели в сан митрополита Тобольського і всього Сибіру. Прибув він туди 20 листопада 1758 року.

Тяжкою для архіпастирської праці була Тобольська єпархія, яка розкинулася на безмежних просторах Тобольської, Томської та

Єкатеринбурзької губерній. Паства — люди різної етнічної належності, вислані до Сибіру для виправлення після кримінальних злочинів, озлоблені на всіх і на все, тисячі втікачів, велика кількість старообрядців. Багато було й іновірців, новоохрещених татар і калмиків. Владика Павло був сьомим митрополитом Тобольським родом з України. Багато праці доклали його попередники до розвитку Тобольської єпархії з початку XVIII сторіччя.

Будівництво дерев'яних храмів було справою майже марною, бо вони часто згорали. За час архієрейства святителя Павла збудовано 20 кам'яних храмів, відкрито кілька нових парафій. Чимало уваги він приділяв семінарії при архієрейському домі. Заснував її митрополит Филофей Лещинський для підготовки священиків. Нестача кваліфікованих вчителів у далекому Сибірському краю була постійною проблемою семінарії. Тому єпископ Павло забезпечив відкриття при ній вищого богословського класу та призначив ректором семінарії архимандрита Михайла Міцкевича — вірогідно, випускника Києво-Могилянської академії.

З 1765 року Тобольську семінарію перевели на державне утримання, вчителям підвищили заробітну плату. Згодом до Тобольська прибули ще двоє випускників Києво-Могилянської академії: Саватій Ісаєвич та Веніамін Бялковський.

Святитель Павло підтримував зв'язки з Києво-Печерською лаврою, яка надсилала йому свої книжки. 23 березня 1766 року з Лаврської друкарні йому надіслали напрестольне Євангеліє — дарунок архимандрита Зосими.

1764 року на території Тобольської єпархії в Іркутську знайшли нетлінні мощі святителя Інокентія (Кульчицького), українського проповідника православ'я в Сибіру. Це, ма-

буть, була остання радість у житті святителя Павла за свою єпархію.

Митрополит Павло був ревним оборонцем верховних прав, супротивником відбирання монастирських земель та архієрейських будинків до державної казни. Усе це прагнув узаконити обер-прокурор Синоду І. Меліссіно за підтримки цариці Катерини II. Митрополит Павло виступив проти втручання світської влади у церковне життя. За це вже гірко поплатився український митрополит Тобольський Арсеній Мацієвич.

Митрополит Іларіон (Іван Огієнко), називаючи святителя Павла “однодумцем святителя Арсенія щодо оборони святої Православної церкви”, вважав, що “це був високоосвічений ієрарх, українець, першорядний проповідник і богослов. Вперто говорив до всіх українською мовою”.

Отож 22 червня 1767 року на засіданні Синоду Новгородський митрополит Димитрій Сеченов оголосив височайше повеління цариці викликати митрополита Павла до Москви. Та лише після розпоряджень Сибірському губернатору про висилку митрополита він прибув до Москви 2 квітня 1768 року. Мав при собі письмове прохання про “звільнення від єпархії у Києво-Печерську лавру на спокій”. 25 квітня 1768 року Синод позбавив Павла сану митрополита, та цариця Катерина цього рішення не затвердила.

Згодом святителю Павлові пропонували повернутися в Тобольськ на управління єпархією, але він відповів: “Мене позбавили єпархії за вироком Синоду, тому не можу повернутися до неї. Нехай відішлють мене до Києво-Печерської лаври, у якій я дав обітницю послуху настоятелю”.

29 червня 1768 року духовний син прибув до Києво-Печерської лаври.

Останні місяці земного життя отець Павло служив у Лаврі або в інших храмах Києва.

Восени 1770 року святитель Павло склав заповіт, за яким усе його майно роздали бідним ще до його смерті. А 4 листопада того самого року переставився “з усяким християнським порядком”.

З одинадцяти українських сибірських святих лише Павло повернувся на рідну землю.

Труну з мощами святителя Павла поставили в склепі в боковому вівтарі первомученика Стефана Великої Лаврської церкви. 1912 року в зв'язку з підготовкою до канонізації мощі з дерев'яною труною поклали до нової бронзової гробниці. Біля святих мощей Павла зцілюлося багато людей.

Всеросійський Собор 1917—1918 років не встиг канонізувати митрополита Павла. Лише Архієрейський собор Української Православної Церкви Київського патріархату 14 травня 1999 року приєднав святителя Павла, митрополита Тобольського, до сонму святих для церковного шанування.

На честь святителя Павла в м. Самборі Львівської області споруджено один із найкращих православних храмів в Україні.

● ПОГЛЯД

Ірина МАГРИЦЬКА,
доцент кафедри української мови та літератури
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля,
голова Луганської обласної філії Асоціації дослідників голодоморів в Україні,
кавалер ордена княгині Ольги

*Продовження.
Поч. у ч. 45 за 2008 р.*

ВЛАСНА (?) ЦЕРКВА

За інформацією відділу в справах національностей та релігій при Луганській обласній державній адміністрації, у найсхіднішій області України зареєстровано 360 релігійних організацій Української Православної Церкви (УПЦ МП), 26 організацій Української Православної Церкви Київського патріархату (УПЦ КП), шість — Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ), три — Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

Щодо церков Московського патріархату, то в них дуже гарні храми, адже від початку

УКРАЇНСТВО НА СХОДІ ТА ПІВДНІ УКРАЇНИ

незалежності вони привласнили найкращі церковні приміщення. А священики Греко-Католицької, Автокефальної церков і Церкви Київського патріархату відправляють службу в непристосованих приміщеннях — у приватних будинках, вагончиках, ідальнях.

Уже понад десять років парафіяни цих трьох церков регулярно звертаються до органів місцевого самоврядування (зокрема до Луганської міської ради) з проханням надати їм земельні ділянки для будівництва храмів, і щоразу отримують відмови.

Натомість і обласна адміністрація, обласна рада і матеріально, й морально допомагають тільки одній церкві — церкві Московського патріархату. В одній із місцевих газет читаємо, що в області, починаючи з 2006 року, для цього патріархату споруджено 20 нових православних храмів, відреставровано 22 церкви, систематично відводять землю під будівництво храмів. Створено Луганське духовне училище, яке незабаром отримає статус семінарії.

Зате священики Київського патріархату розповідають, що бізнесмени, які виявляють бажання допомогти їм у будівництві храмів, відразу ж починають на собі відчувати тиск влади.

На весь Харків дві українськомовні церкви, одна з них далеко від транспортних мереж, обидві досі напівзруйновані. Для відбудови українських храмів у влади грошей немає. А найстаріша козацька церква, якій майже 350 років, належить Московському патріархатові.

Але, хоч би як цьому протидіяли “канонічні” священики, прихильників УПЦ КП на Луганщині потроху стає більше. Тому МП дедалі активніше переконує своїх парафіян в жодному разі не відвідувати церкву опонентів, не розмовляти з її священиками, не купувати там свічок тощо. І перехресчують тих, хто охрестився в УПЦ КП. Тільки-но священик КП організує громаду і зареєструє в селі релігійний осередок, де раніше не було жодної церкви, як через місяць у цьому селі реєструє

свій осередок церква МП і переманює вірян.

Моя колишня колега розповідала, що, маючи духовну потребу висповідатися, прийшла в церкву МП, бо поруч немає інших православних храмів. Почавши сповідь, почувала від священика зауваження, що треба говорити по-російськи. Жінка пояснила, що українська — її рідна мова, їй так зручніше. На що батюшка гнівно відказав: “Не положе-но!!!” Жінка розплакалась і пішла з церкви, так і не висповідавшись.

Спілкуюся з луганським священиком УПЦ КП отцем Миколою. Запитую, чи може ця церква утвердитися на Луганщині. Він каже, що в нього і колег тут багато прихильників, адже люди спостерігають за діями різних священиків і роблять вибір на користь церкви КП. Багатьом ближча українська мова, ніж церковнослов'янська. Головна проблема — у місцевій владі, яка вперто забороняє все, що нагадує українцям про їхню окремішність від колишньої імперії.

Далі буде.

Володарка гран-прі
Лідія Вовкун в ролі Емілі

Наталія ЗІНЧЕНКО

Журі фестивалю очолював Василь Неволов — доцент Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого, співоголов — Ольга Галахова (Москва, Росія), театрознавець, критик, доцент театрального інституту імені М. Щепкіна, головний редактор театрального журналу “Станіславський”. Серед членів журі — одеський драматург Олександр Мардань, мистецтвознавець з Києва Наталія Кривуца, редактор болгарського національного радіо Бельге Мехмет, завідділу культури газети “Молодь України” Леся Самійленко.

Фестиваль проходив під девізом “Влада комедії замість комедії влади”. Як пожартував Микола Кравченко, певне, організатори наврочили, коли придумували такий девіз: не встиг фестиваль відкритися, а комедія влади вже почалася.

У Миколаєві бережуть театральні традиції. Мабуть, тому й ідуть миколаївці до театру, як до храму. Тож фестиваль став справжнім святом для театралів. Неабиякий інтерес і підтримку митцям завжди відчувають від мера міста Володимира Чайки. Ось і цього разу він взяв мистецький форум під опіку. Надіслав привітання і президент Чорноморського клубу мер міста Трабзон (Туреччина) М. Волкан Джаналіоглу.

Спектаклі йшли мовою оригіналу. Серед глядачів — повне розуміння. Після кожної вистави журі влаштовувало своєрідні “розбори

СВЯТО ТЕАТРАЛІВ

У місті корабелів Миколаєві, де жив і працював Микола Аркас, завершився III театральний фестиваль міжнародного Чорноморського клубу GOMO LUDENS “Людина, що грає”. Упродовж десяти днів актори з України, Молдови, Грузії й Туреччини демонстрували майстерність у Миколаївському художньому російському драматичному театрі, сцену якого гостинно надав директор, заслужений діяч мистецтв України Микола Кравченко.

польотів”. Критика допомагала артистам подивитися на себе збоку, виправити помилки або дізнатися щось нове.

До спектаклю режисера Гюзель Ертен “Божевільний Думрул”, який привіз Трабзонський державний театр із Туреччини, не прискіпався б, мабуть, і сам Станіславський. Давню турецьку легенду про дідуся Коркута митці переповідають знову, але вона не втрачає актуальності. На яку самопожертву здатна близька людина? Заради кого можна віддати душу? Театр привіз до Миколаєва майже сорок артистів, які показали високу культури гри, за що отримали гран-прі в номінації “Найкращий спектакль”.

Приз “Золотий Дельфін” за найкращу режисуру виборов абхазький режисер, заслужений діяч мистецтв Абхазії Валерій Кове. Виразну й лаконічну його постановку “Гуарапського писаря” здійснено в Абхазькому державному драматичному театрі імені С. Чанби. Тут кожна фраза — на рівні афоризму. А в останньому монолозі викладено чи не всю суть театру.

Спектакль уже відзначили в Бресті на міжнародному фестивалі “Біла Вежа” та у Владикавказі на

фестивалі “Сцена без кордонів”. А ось кордон з Україною абхазці додали аж три дні. Через затримку навіть змістили графік спектаклів, і миколаївському театру довелося терміново готувати заміну. Добре, що напоготові була прем’єра “Моя дружина брехуха”, яка пройшла поза конкурсом, а на конкурс миколаївці подали “Сонячну ніч” Нодара Думбадзе, яку поставив народний артист Грузії, лауреат Державної премії й премії імені Коте Марджанішвілі Георгій Кавтарадзе.

Головну роль Темура Барамідзе режисер ризикнув доручити молодому акторові Олексію Кубіну і не помилився. Хлопець майстерно перевтілювався в образ героя, тож отримав гран-прі в номінації “Найкращий молодий актор”, а Георгію Кавтарадзе присудили гран-прі “За найкращу режисуру”.

Найкращою молодією актрисою стала Тетяна Коновалова — артистка Одеського російського драматичного театру імені А. Іванова за роль Ірини в п’єсі Олександра Марданя “Неприличное название”.

Гран-прі “За найкращу жіночу роль другого плану” і прикрасу зі “скіфського” золота виборолася се-

Сцена зі спектаклю “Божевільний Думрул”
Трабзонського державного театру з Туреччини

Сцена з вистави Придністровського державного театру драми і комедії імені Аронецької “Правда добре, а щастя краще”

вастопольська актриса Жанна Терлецька, яка зіграла Сюзетту в комедії Марка Камолетті “Французька вечерея”.

Гран-прі за найкращу жіночу роль — коштовну золоту прикрасу з діамантами — здобула заслужена артистка України, актриса київського Молодого театру Лідія Вовкун за роль Емілі Дікінсон у моноспектаклі Вільяма Люса “Емілі” (режисер-постановник Олена Шапаренко). Хоч цей спектакль і не комедія, журі дозволили йому взяти участь у конкурсі. У Києві вистава йшла на малій сцені, тож у багатьох залишалися сумніви, чи “візьме” глядачка актриса, опинившись перед очима численної аудиторії. Чи знайде вона у великому залі очі, в яких відчує співрозмовника, що перетворить її монологи на діалог із глядачем? Та пані Вовкун не розгубилася і не загубилася на сцені, хоч їй для цього навіть довелося спуститися в зал. Вона довела, що гідна гран-прі.

Трохи розчарував глядачів Дніпропетровський молодіжний театр. Він привіз спектакль Фазиля Іскандера “Кролики й удави” в постановці Володимира Петренка. Цьому спектаклю вже дев’ять років. І хоч тема злободенна й досі, але час не стоїть на місці. Прийоми, які були визначальними в кінці минулого століття, вже застаріли в ХХІ. Втім, артиста Юрія Лисняка за роль Кролика, що задумався, відзначили за найкращу чоловічу роль призом “Золотий дельфін”.

Гран-прі за найкращу чоловічу роль другого плану виборов заслужений артист Молдови Євген Толстов за роль Сили Єрофеїча Грознова в спектаклі О. Островського “Правда добре, а щастя краще”,

який поставив у Тираспольському державному театрі драми і комедії імені Н. Аронецької заслужений артист Росії В’ячеслав Гунін.

Мабуть, символічно, що закрив фестиваль спектакль “Двері” харківського “Театру 19”, який поставив за мотивами п’єси Луджі Лунарі “Троє на гоїдалці” режисер-постановник і художній керівник театру Ігор Ладенко. Артистам було важко грати, адже відлучали фанфари закриття фестивалю, і чи не всі нагородили вже знайшли своїх героїв. Здавалося б, свято закінчилося, а про молодих артистів забули. Але журі продовжувало працювати й оцінювати гру. До того ж, справжні артисти грають не задля нагород, а для глядача. Тож головною метою було не розчарувати тих, хто прийшов на виставу. І фінал був гідний. Та не лише шквал оплесків і крики “Браво!” стали винагородою молодим митцям, журі також відзначило чудову режисуру спектаклю призом “Золотий Дельфін”.

Фестиваль закінчився, та не закінчилися клопоти організаторів. Наступного року взяти участь в цьому театральному форумі планують театри з Росії та Болгарії. І хоч відомі театральною славою міста Росії аж ніяк не назвеш причорноморськими, організатори з задоволенням пропонують їм показати своє мистецтво. Тим більше, що наступного року Миколаїв святкуватиме 200-річчя, а миколаївський художній російський драматичний театр — 70-річчя. Хочеться вірити, що економічна криза не вплине на меценатів, і театральний фестиваль відбудеться, адже зазвичай мистецтво в часи криз розквітає і стає яскравішим та багатограннішим.

КІНОМИСТЕЦТВО МОЛОДИХ

Завдяки акції “Мистецтво молодих” цього року мали шанс показати себе і свої творчі здобутки молоді спеціалісти екранних мистецтв. У рамках заходу демонстрували й обговорювали дипломні роботи студентів-кінематографістів і телевізійників. За словами організаторів, формат акції обрали не випадково: прес-конференція — надто сухо; фестиваль передбачає лише демонстрацію готового. Акція ж передбачає так звані робочі моменти: об’єктивна критика, зауваження, побажання, а також визначення та пошук шляхів розв’язання проблем галузі.

Творчу акцію “Мистецтво молодих” започаткувала Академія мистецтв України 1998 року. Мета заходу — підтримка молодих професійних художників, акторів, режисерів, музикантів, мистецтвознавців. У 1998, 2002 та 2006 роках у рамках акції презентували творчі досягнення в галузі образотворчого мистецтва. 1999, 2003 та 2007 роки були присвячені роботам театральних діячів; 2001-го та 2005-го в рамках акції привертати увагу до своїх здобутків та проблем му-

зичні заклади, а 2000 та 2004-го — заклади кіномистецтва.

Більшість робіт присвячена трьома темам: Другій світовій війні, Голодомору й екологічній небезпечності людини.

Цікаво, що молодь у творчих пошуках віднедавна активно звертається до теми війни, розкриваючи її по-особливому, з різних ракурсів. Зокрема, короткометражна стрічка без слів “Спомин незабутнього” присвячена “дорогим нашим бабусям”. Вона порушила дві проблеми: зубожіння села і самотності. Незвично, але цікаво зобразив війну в дипломній роботі “Микола і Німець” Андрій Лисецький. Він есканізував епізод з життя ветерана війни. Невизначеність, страх смерті, тоненька ниточка, на якій висіли сотні життів невинних людей, — все поєдналося у невеличкій історії.

Молодь знайшла особливий підхід до розкриття теми. Вона застосовує аудіоряд з хором співом, документальні кадри, розповіді про

померлих від голоду, інтерв’ю з тими, хто вижив, але в чиему серці трагедія залишила страшний слід.

Вразили також роботи, присвячені екологічній тематиці, зокрема — вирубуванню дерев у столиці. А. Марченко, автор операторської роботи “Рости, рости, Клен-дерево”, обмежився показом вирубування лише одного дерева, що росло на Золототорітській вулиці впродовж сімдесяти років, доки його не потіснив будинок... Марченко поставився до Клена як до живої істоти. Під час відеоряду із відпилювання гілок та остаточного знищення дерева глядач розумів, що Клен відчував фізичний біль.

Після перегляду кінострічок стало зрозуміло, що в Україні є справжні таланти. Втім, у цьому можна було переконалися не лише у приміщенні, де відбувався перегляд екранних робіт, а й у залі з експозицією ескізів митців. Майже кожен з них свідчить про бажання молодих екранізувати українську та

Ескіз Олени Яременко до анімаційного фільму “Яйце райце”

зарубіжну класику: новели Джованні Боккаччо та Марка Черемшини, лірику Івана Франка, фольклор.

На жаль, у начебто престижній галузі кіномистецтва чимало проблем. Найголовніша — брак державного фінансування. Під час обговорення з’ясувалося, що сьогодні у молодих спеціалістів екранних мистецтв обмаль можливості ознайомитися з роботами одне одного — лише під час захисту робіт на кафедрах та передаючи диски із записами власних напрацювань

одне одному. Самі студенти кажуть, що беруть участь в акції не заради того, щоб привернути увагу до проблем галузі (бо одна акція — це замало для здійснення цієї мети), а для того, щоб мати можливість показати свої роботи. Залишається тільки вірити, що з часом молоді українські таланти здобудуть можливість розкрити весь свій творчий потенціал.

Підготувала
Наталія СОКИРЧУК

СОЦІАЛЬНІ ВИДАТКИ І ПІЛЬГИ БУДЕ ЗБЕРЕЖЕНО

Зниження цін на бензин триватиме. Як відомо, раніше уряд домовився з учасниками ринку нафтопродуктів щодо зниження цін з 1 листопада на 40 коп.

Ціни було справді знижено приблизно на півгріви за літр. Тепер обіцяють продовжити цей процес до кінця року — на 1 грн з 1 грудня.

У світі ціни на нафту впали зі 140 до 60 доларів за барель. Проте монополісти в Україні майже не зробили зниження для українців, посилаючи то на подорожчання долара, то на глобальне потепління. Дії уряду змусили нафтотрейдерів почати відмовлятися від надприбутків, хоч остаточно ситуацію може розв'язати демонополізація нафтового ринку в Україні.

Проте зниженням цін на нафту “плюси” фінансової кризи закінчуються. Далі — “мінуси”, які стосуються всього світу.

Адже “впали” сировинні ринки. Згорнули виробництво найпотужніші підприємства машинобудування. У країнах Європи спостерігають падіння курсу національних валют, кожен місяць у Єврозоні зростає кількість безробітних. Провідні світові фінансові організації оголосили, що в світі почалася стабільна рецесія, тобто падіння основних економік. В Україні експортно орієнтована економіка. Тож українській сталі та продукції хімічної промисловості вже бракує покупців. Далі — гірше?

Уряд обіцяє втримати ситуацію стабільною. “Заради створення розширеного формату коаліції, де буде НУ-НС, БЮТ і Блок Литвина, я готова виконати всі умови Президента”, — сказала Прем'єр-міністр. За словами Тимошенко, сьогодні для мінімізації впливу світової фінансової кризи на нашу державу вкрай потрібна злагоджена робота всіх гілок влади: “Для цього, безумовно, потрібна єдність, для цього потрібна спільна команда, спільні дії та спільна відповідальність”.

Юлія Тимошенко пообіцяла, що держава гарантуватиме виплату депозитних банківських вкладів громадянам України. Норму про гарантування виплати депозитних вкладів на суму до 150 тис. грн передбачено в Законі “Про мінімізацію впливу світової фінансової кризи на економіку України”, який нещодавно ухвалив парламент.

Прем'єр поклала провину за те, що відбулося з гривнею за останні тижні, на Нацбанк, бо для цього, за її словами, “не було жодних об'єктивних підстав”. Тимошенко заявила, що курс гривні має бути 5,5 гривні за 1 долар США.

Через фінансову кризу уряд зібрався проводити непопулярні реформи в країні та перебудовувати всю систему господарювання. Зробити це буде нелегко, до того ж, уряд зобов'язався не знижувати соціальних стандартів. Зокрема, Тимошенко заявила, що у зв'язку з кризою “не дасть пальцем доторкнутися” до соціальних видатків і пільг.

Виходячи з потреби мінімізувати фінансову кризу, Блок Тимошенко виступив за негайне ухвалення закону про ліквідацію депутатських пільг. Тим часом політичні опоненти “підливають оливи у вогонь” до заяв Тимошенко про потребу ліквідації депутатських пільг. Так, депутат-регіонал Олександр Черноморов заявив, що банки в умовах кризи “доставляють неприємності”. А саме — обмеження зняття готівки з картки. “Тисяча гривень на день — не ті гроші, на які депутат може жити”, — образився він. Тому депутати дедалі частіше доводиться замислюватися над тим, де тепер можна дешевше поїсти. “Для того, щоб пообідати в центрі столиці, 100 гривень не вистачає, — скаржиться Черноморов. — А крім обіду, потрібно ще по вечеряти, поспіддати й купити бензин для Toyota Prado”. Він полічив, що витрачає тепер 500 гривень на день і вважає, що це мізер. Заради економії іноді доводиться їсти в їдальні Верховної Ради за 60 гривень.

Журналісти перевірили слова народного обранця й вирішили пообідати в парламентській їдальні. Їм це вдалося за 20 гривень. Схоже, що депутат споживає харчів у середньому втричі більше за пересічного громадянина.

Тим часом уряд Тимошенко підтримав скорочення адміністративних видатків на 20 %. Добре. Але мало?

Прес-служба БЮТ

«НАВІЩО ОДРУЖУВАТИСЬ, ЯКЩО Я ВСЕ ОДНО СКОРО ЗАГИНУ ЗА УКРАЇНУ»

Андрій ЛОЗОВИЙ
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Так сказав Василь Макух коханій, однак одружився, а згодом двоє його дітей втратили батька. 5 листопада 1968 року Василь Макух на знак протесту проти тоталітарної системи, колоніального становища України й політики русифікації, агресії СРСР проти Чехословаччини здійснив акт самоспалення на Хрещатику в Києві. “Такі люди, як він, — Прометеї української нації!” — сказав про Макуха колишній політв'язень Олесь Сергієнко і, безумовно, мав рацію.

Василь Омелянович Макух — український правозахисник. Народився в Карові Сокальського району Львівської області. Служив у військовій розвідці Української Повстанської Армії. В лютому 1946-го під час одного з боїв його пораненого вітчизняні комісари НКВС. Незабаром засуджено до десяти років концтаборів і п'яти — заслання. Після звільнення вимушений оселитися у Дніпропетровську. Брав участь в українському правозахисному русі 1960-х.

Несправедливо, що зараз Василя Макуха, на жаль, призабули. Проте є ті, хто намагається виправити цю помилку вітчизняних і світових істориків, необізнаність нашого народу, лєвова частка представників якого не завжди вшановує тих, хто заслугує на це.

Приміром, чехи змусили весь світ говорити про послідовника Макуха, а саме дев'ятнадцятирічного студента Карлового Університету Яна Палаха, який 16 січня 1969 року спалив себе на Вацлавській площі у Празі на знак протесту проти окупації Чехословаччини радянськими військами.

29 листопада 2007 року в Палаці мис-

тецтв у Львові відбулась урочиста академія, присвячена життю і подвигу Василя Макуха.

“Цей вчинок 1978 року повторив Олекса Гірник на Чернечій Горі у Каневі, закликаючи продовжувати боротьбу проти російської окупації. Президент України нагородив Олексю Гірника званням Героя України. Вважаю, що Василь Макух — один із перших героїв України. Він має право на пам'ять нащадків”, — наголосив тоді у промові голова Львівського обласного това-

І ЗНОВУ 7 ЛИСТОПАДА...

Андрій ЛОЗОВИЙ
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Цей день для деякого досі лишається святом. Але куди там нинішнім акціям комуністів до відзначення річниці жовтневої революції у радянські часи! Проте є суттєвіша відмінність від заходів щодо цієї дати між сьогоднішнім та, скажімо, вісімдесятими роками минулого сторіччя.

7 листопада 2008 року в столиці України відбулися організовані компартією урочисті заходи, присвячені 91-й річниці жовтневої соціалістичної революції та 65-й річниці звільнення Києва від німецько-фашистських загарбників.

Колону демонстрантів, яка пройшла маршем від станції метро “Арсенальна” до Майдану Незалежності (прес-служба компартії досі називає його “площею Жовтневої революції”), очолили перший секретар ЦК компартії України Петро Симоненко, другий секретар ЦК КПУ Ігор Алексєєв, член президії ЦК КПУ Адам Мартинюк, народні депутати України — члени парламентської фракції комуністів. У натовпі послідовників Маркса-Леніна-Сталіна виокремлювався духовий оркестр, що грав ура-соціалістичні мелодії.

На головній площі України відбувся мітинг під гаслом “Геть Ющенка і олігархів! Трудящим — гідне життя!”

Натомість Київська міська організація ВО “Свобода” 7 листопада провела на Майдані Незалежності акцію “Злочини комунізму мають бути засуджені, комуністична ідея — заборонена”. Учасники вийшли з гаслами: “Пам'ятники лєніним-косіорам-петровським — на смітник!”, “Комунізм — ідеологія геноциду!”, “Московський більшовизм знищив понад двадцять з половиною мільйонів українців”.

Виступаючи перед учасниками зібрання, лідер Всеукраїнського об'єднання “Свобода” Олег Тягнибок заявив: “Наша акція спрямована передусім проти бюзнірської позиції влади, яка у 75-ту річницю Голодомору дозволила антиукраїнській шабаш у центрі столиці під кривавими більшовицькими прапорами. Нинішня позиція

влади стала ще одним свідченням нагальної потреби радикального очищення усіх гілок влади, проведення люстрації та публічного судового процесу над комуністичною ідеологією та її adeptами”.

Цього дня у різних містах відбулася низка подібних заходів. Традиційно майоріли червоні прапори на сході та півдні України. Найгарячішими були відповідні події у Львові.

Попри постанову Львівського окружного адміністративного суду — заборону всім політичним силам проводити мітинги — КПУ та ПСПУ намагалися пройти до пам'ятника з прапорами та вінками. Активісти ЛМО ВО “Свобода” перешкодили лівим політичним силам провести мітинг. Свободівці змусили зняти комуністичні прапори, після чого їх урочисто спалили.

риства політичних в'язнів і репресованих Петро Франко. Пізніше цю ініціативу підтримала рішенням-зверненням до Віктора Ющенка Львівська обласна рада.

Цього року 5 листопада в Києві поряд зі Спілкою журналістів на Хрещатику зібралися столичні прихильники цієї ідеї. Організували захід активісти молодіжної громадської організації “Патріот”. Голова правління МГО “Патріот” Арсеній Пушкаревич наголосив, що вони навмисно відмовилися проводити акцію спільно з осередками політичних партій, щоб не перетворювати вшанування пам'яті Василя Макуха на політичну агітацію.

На Майдані Незалежності, де відбувся мітинг-реквієм, розмістили інформативний стенд з літературою про життя та вчинок Василя Макуха, виклали лампадами число 40, адже саме стільки років минуло, відколи він спалив себе на Хрещатику.

Крім Арсенія Пушкаревича, на мітингу виступили: правозахисник і дисидент Василь Овсієнко, поет і громадсько-політичний діяч Дмитро Павличко, політв'язень Олесь Сергієнко, народний депутат IV скликання Сергій Жижко, заступник голови Всеукраїнського об'єднання ветеранів Євген Лупаков, а також Юрій Макух, племінник героя.

Дмитро Павличко надав коментар “Слову Просвіти”, зокрема він сказав: “Тут мають виступати Президент України, Прем'єр-міністр, Голова Верховної Ради, міністр культури, міністр освіти та науки. Вони повинні прямо говорити про героїзм Василя Макуха перед багатотисячним натовпом. Цей день повинен неодмінно стати державним святом!”

Виступ Дмитра Павличка намагався зірвати провокатор, на щастя, йому це не вдалося.

Сподіваємося, вогонь живого смолоскипа Василя Макуха не згасне.

АРХІВ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Петро АНТОНЕНКО

У Міністерстві закордонних справ України за участю міністра Володимира Огризка відбулася передача Батуринському національному історико-культурному заповіднику “Гетьманська столиця” копій документів знаменитого архіву гетьмана Івана Мазепи, який майже три століття вважали втраченим.

Кілька років тому дослідниця України та українсько-російських відносин історик Тетяна Таїрова-Яковлева із Санкт-Петербурга розшукала у сховищах архіву гетьмана. Нещодавно вона видала три книжки, присвячені Україні: монографію про Мазепу, а також два томи на основі знайденого архіву гетьмана.

На жаль, поки що не розв'язано питання про повернення архіву гетьмана в Україну.

Акцію здійснили за ініціативою нашим Президентом програмою пошуку (зокрема за кордоном) матеріалів для створеного в Батурині Музею української державності, який невдовзі відкриють у відреставрованому палаці гетьмана Розумовського. Тож дипломатичні представництва України за кордоном активно шукають матеріали для Музею.

Під час акції Батуринському заповіднику було також передано знайдений нашим Посольством у Великобританії раритет — прижиттєве видання поеми Дж. Байрона “Мазепа” та документи гетьманських часів, які Україні люб'язно передали Естонія та Ватикан. Схоже, з цими державами домовлялися про історичну спадщину легше.

Ніна ГНАТЮК

Відкриваючи брифінг “Комуністичний режим і Голодомор 1932—1933 років: правова оцінка та подолання стереотипів тоталітарного режиму”, заступник голови Українського інституту національної пам’яті Владислав Верстюк зауважив, що сам факт Голодомору 1932—1933 років був однією з найбільших таємниць комуністичного режиму. До кінця вісімдесятих років минулого століття про це забороняли говорити, писати, навіть згадувати. Як зазначав академік Микола Жулинський, Василь Барка, який сам пережив голод і бачив на власні очі жахи канібалізму, відтворив народну трагедію в романі “Жовтий князь”, не втішав себе надією на публікацію цього твору в Україні.

І лише під тиском світової спільноти, національно-демократичних процесів, що нуртували в українському суспільстві, комуністичний лідер радянської України Володимир Щербицький змушений був визнати, що голод в Україні таки був.

Нині доведено на конкретних історичних фактах, документах, свідченнях очевидців тих подій, що це був не просто голод через недорід внаслідок несприятливих погодних умов, а спланований комуністичним режимом Сталіна геноцид, метою якого було придушення споконвічного прагнення української нації до незалежності, знищення соціально-економічної бази української національної ідеї, задля реалізації політики тоталітарного режиму на знищення української нації як такої, для створення єдиної держави з єдиним радянським народом та контрольованою свідомістю.

Фактичні докази зумисності Голодомору — вписування сіл на “чорні дошки”, обмеження переміщення людей, збір непосильних податків з українського населення, великі обсяги експорту хліба за кордон у 1932—1933 роках, відмова більшовицького уряду від закордонної допомоги.

28 листопада 2006 року Верховна Рада України ухвалила Закон “Про Голодомор 1932—1933 років в Україні”, згідно з яким Голодомор визнано актом геноциду українського народу, а його публічне заперечення визнається протиправним.

Попри це в Україні й деяких інших країнах визнання Голодомору 1932—1933 років як геноциду залишається предметом гострих суперечок і політичних спекуляцій.

ПОЖИНАЄМО ПЛОДИ ПОСТГЕНОЦИДНОГО СИНДРОМУ

Тому одне з найважливіших завдань не лише Інституту національної пам’яті, а й органів державної влади, громадських організацій, діячів науки та культури, усього українства полягає в тому, щоб довести до мільйонів людей і в нас, і в усьому світі правду про цю страшну трагедію, зняти нашарування брехні з нашої історії, утвердити у свідомості незаперечну істину: людське життя — Божий дар, і ніхто не має права посягати на нього.

У кожній області України, населення якої постраждало в ті страшні роки, зараз укладають великий том, де буде перелічено імена жертв Голодомору; списки сіл, що вимерли в ті роки або ж втратили значну частину населення.

Доцент, завідувач кафедри міжнародного права і спеціальних правових наук Національного університету “Киево-Могилянська академія” Мирослава Антонович наголосила, що в “Конвенції ООН про запобігання злочину геноциду і покарання за нього”, прийнятій 1948 року, в статті II дано таке тлумачення: “Під геноцидом розуміють наступні дії, чинені з наміром знищити, цілком чи частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

а) убивство членів такої групи;
б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу членам такої групи;
в) навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне чи часткове фізичне знищення її”.

Конгресово-президентська комісія США на основі вивчення документів, свідчень очевидців дійшла висновку, що Сталін і його оточення організували геноцид проти українського народу. Серце стискається від болю, коли читаєш документи тих часів. У Постанові ЦВК та РНК СРСР “Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності від 7 серпня 1932 року зазначено: “Застосовувати як захід суворой репресії за розкрадання колгоспного та кооперативного майна **вищу міру соціального захисту — розстріл** із конфіскацією всього майна і з заміною при пом’якшувальних обставинах позбавлення

Фото Ніни Гнатюк

О. Медуниця, В. Верстюк, М. Антонович

волі на строк не менше, як 10 років з конфіскацією всього майна”.

Навіть за кілька зрізаних колосків на недавньому власному полі селян або розстрілювали, або нещадно били й ув’язнювали в концентраційному таборі. Неадекватність провини і кари була настільки разючою, що в народі цю постанову, підписану М. Калініним і В. Молотовим, прозвали законом “про п’ять колосків”.

Голодну трагедію багатьох тисяч сіл поглибила також постановва РНК УСРР “Про заходи до підвищення хлібозаготівель” від 20 листопада 1932 року. Цим документом радянська влада запровадила непомірні натуральні штрафи — вилучення продовольства та худоби в господарствах, що “заборгували” хлібозаготівлі за непомірними до виконання планами. Звичайно, колгоспи й окремі господарства не могли вчасно виконати штрафні санкції та інші репресивні заходи, а особливо ж 15-місячну норму м’ясозаготівлі. У Постанові, підписаній головою Ради Народних Комісарів УСРР В. Чубарем, наголошено, що накладання цих штрафів не звільняло одноосібні господарства від цілковитого виконання визначених хлібозаготівель.

Кожне з сіл, вписаних на “чорну дошку”, оточували каральні загони. З дворів забирали все — до зернини, до квасоліни. Тих, хто чинив найменший спротив, чекав розстріл або тюремні нари в далеких сибірських нетрях. Усе це

спричинило голодну насильницьку смерть мільйонів українців.

Заступник голови Сумської облдержадміністрації Олег Медуниця розповів про ті страшні роки на його рідній землі. Зібрано 39 тисяч свідчень очевидців про Голодомор.

Національна трагедія мала на Сумщині особливості: область прикордонна, тут 500 км території межують із Росією. Місцевість переважно лісиста. Загороджувальні загони стояли на шляхах, а голодні селяни змушені були вночі пробиратися непомітними болотами і хашами, щоб у сусідніх районах Росії обміняти на харчі залишки речей. Але це не завжди вдавалося. Тому села вимирали. Лише в одних Пісках загинуло від голодної смерті 250 осіб віком від 1 до 80 років. А скільки людей померло за межами сіл у пошуках їжі?

Вражає і такий факт. У Покровській церкві, що споруджена 1718 року, знали бані та влаштували крематорій. Тут спалювали трупи, знайдені на вулицях Сум і околицях.

Ніхто вже не зможе встановити справжню кількість жертв Голодомору-геноциду на Сумщині. Встановлено імена лише 31 тисячі загиблих. А скільки їх було насправді?! Найкращою пам’яттю про жертви Голодомору будуть не лише свічки біля пам’ятників, не лише хвилини мовчання. Вкрай потрібно демонтувати пам’ятники вождям тоталітарного режиму, перейменувати вулиці, які досі носять імена катів українського народу. Хіба не дивно, що і в наші дні є вулиці Постишева, який брав безпосередню участь в організації Голодомору?

Як відзначив Олег Медуниця, на Сумщині впродовж останніх чотирьох місяців демонтовано 31 пам’ятник Леніну, Кірову, а також 257 вулиць перейменовано. Але треба сказати відверто, що в багатьох районах цю роботу проводили вкрай важко: є ще ті, хто чинить спротив, ніяк не хоче зрозуміти, скільки мільйонів життів наших співвітчизників забрала найстрашніша хвороба — червона чума.

Мирослава Антонович зазначила, що до листопада 1932 року можлива була міграція українських селян в райони Росії в пошуках шматка хліба. Пізніше це стало неможливим — паспортів селянам не видавали, тому й виїхати зась. Особливі відділи мали прямі вказівки вилучувати людей на вокзалах, знімати з поїздів і повертати в українські гетто. Багатьох розстрілювали на місці.

Маємо пам’ятати, що метою Голодомору було передусім вини-

щення українського селянства — носія національних традицій, мови, культури. А в 20—30 роках минулого століття нещадна коса репресій винищила цвіт нації — творчу інтелігенцію, найсвідоміших діячів науки, військових.

Навіть серед правлячої комуністичної верхівки були діячі, які хотіли будувати національну державу. Зрозуміло, їх знищили. Не секрет, що ДПУ придумувало псевдогромадські організації, які потім викривало. І під суд потрапляли безневинні люди. Все це разом — знищення інтелігенції, церков і священників, масова депортація українців до Сибіру і заведення на їхнє місце російського населення, голод — підірвало сили нації, посіяло в душах багатьох людей страх і покору. Однак саме в роки Голодомору в Україні було зафіксовано до 4 тисяч фактів опору репресіям сталінського режиму. Тих, хто не корився, знищували.

Здавалося б, документів, що підтверджують страшні злочини тоталітарного режиму Сталіна і його поплічників, знайдено досить. Слід засудити ці злочини, яким нема строку давності. Але Росія, що оголосила себе спадкоємницею СРСР, різко виступає проти визнання голоду як геноциду проти української нації. Та й Комуністична партія України не збирається просити прощення за ці злочини, не відмежовується від них.

З уст журналістів на брифінгу прозвучало чимало запитань. І серед них було таке: скільки людей загинуло від Голодомору в 1932—33 роках? Зрозуміло, сталінський режим прагнув засекретити кількість жертв. Знищували документи про перепис населення, документи про смертність, не допускали в пресу жодних матеріалів про трагічні сторінки історії. І все-таки науковці мають підстави стверджувати, що прямі втрати населення становили 4,5 мільйона осіб, а кумулятивні — ще 6 мільйонів. Отож ідеться про те, що внаслідок Голодомору 1932—33 років Україна втратила понад 10,5 мільйона людей. Не варто забувати, що голод 1946—47 років теж забрав життя понад 1 мільйона мешканців України.

“Яких економічних збитків завдав Голодомор Україні?” — на це питання не відповість жодна академія наук. А ось над психологічними наслідками Голодомору-геноциду варто задуматися вченим, особливо психологам. Тотальний страх, що оселився в душах тих, хто вижив, хто бачив випадки канібалізму або ж змушений був проти власної волі йти на співпрацю з властями, не минає безслідно. Хіба ми не пожинаємо сьогодні плодів постгеноцидного суспільства — апатію чи агресію, жаждою влади й непомірною збагачення, коли задля наживи брат іде на брата? Ця серйозна сфера ще потребує глибокого дослідження психіатрів. Але хоч як прикро, до цієї теми ще не дійшли руки серйозних учених. А вучки і правники тих, хто пережив Голодомор тридцятих і сорокових років, досі розплачуються за злочини тоталітарного режиму здоров’ям. Гвинтівки в руках бійців загороджувальних загонів смерті досі націлені на нас і наших ненароджених нащадків.

Пригадується таке: вінницька художниця Тетяна Мостицька якось розповіла, що в одному з престижних будинків у центрі міста у тридцять років заселили сім’ю “розстрільників”. Усе в них було: хліб і до хліба. Але поступово хвороби, нагла смерть і психічні розлади підкосили ці сім’ї. Так доля помстилася їм. Пам’ятати про це.

«ЖНИВА НАРОДНОЇ СКОРБОТИ... СВІЧА ПАМ’ЯТІ»

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

У Національній філармонії України відбулася презентація епічно-документальної драми Василя Неволова в семи новелах “Жнива народної скорботи... свіча пам’яті”, яку поставив Володимир Лукашев за поетичною тетралогією поета Миколи Томенка “Трудова книжка матері”. Особливу мінорно-журливу атмосферу жалю і скорботи привнесли використані у виставі твори Й. Брамса, Б. Марчелло, Л. ван Бетховена, Дж. Перголезі, Б. Лятошинського, Г. Ф. Генделя, Й. С. Баха у блискучому виконанні лауреата міжнародних конкурсів Єлизавети Ліпітук (сопрано), лауреата національного конкурсу Валерія Михалюка (орган), Леоніда Гержмана (віолончель), Інни Порошиної (фортепіа-

но), Родіона Синчишина (скрипка), а також артистів балету театру сучасної хореографії “Сузір’я Аніко” (балетмейстер — народна артистка України Аніко Рехвіашвілі). Кобзар Тарас Силенко зумів донести до глядачів одвічність народних дум, народжених у страхітливий часи Голодомору.

У зворушливому виконанні Андрія Бурлуцького (роль Сучасника) та Бориса Лободи (роль Історика) від новели до новели, ніби крок за кроком кривавими сходами рукотворної(!) вселенської катастрофи простежено долю жінки, якій випало нести тяжкий хрест немилосердної долі в антилюдяній атмосфері смерті.

Звертаючись до зали словами автора “Трудової книжки матері”, Сучасник тих подій звертається і до всіх нас нині сущих: “Доки ми

пам’ятаємо своїх матерів, доти наші матері живі. І житимуть стільки, скільки ми їх пам’ятатимемо! Це наш синівський обов’язок!

Драма “Жнива народної скорботи... свіча пам’яті” символічно з’явилася на сцені напередодні дати більшовицького перевороту, який і призвів до багатомільйонних безвинних жертв, щоб ще раз нагадати всім живим про їхній величезний моральний борг перед минулими й майбутніми поколіннями: раз і назавжди засудити комуністичну ідеологію як людо-ненависницьку, заборонити діяльність організацій, що продовжують її сповідувати й отруювати нею суспільство, нарешті звільнити міста і села країни від страшних символів тоталітарного минулого у вигляді десятків тисяч пам’ятників і топонімів!

“Кожному варто визначитися, чи він українець. Якщо українець — приєднатися до національного відродження”.

«ПРОСВІТА»

Закінчення.
Початок у ч. 45 за 2008 р.

Юрій ГНАТКЕВИЧ,
народний депутат України
Мені приємно бути в КПІ, зустрічатися з колективом, бо впродовж 22 років я тут працював, з них 18 завідував кафедрою іноземних мов. Хочу передати вітання від Павла Мовчана, голови ВУТ “Просвіта”, якого терміново викликали до Верховної Ради.

Мене обрали до Верховної Ради від Політехнічного інституту, завдяки цьому мав можливість брати участь у проголошенні незалежності України 1991 року. Але те, за що ми голосували і як уявляли незалежну Україну 18 років тому, виявилось інакшим. І в національному, і в соціальному аспекті.

Я був заступником голови парламентського комітету з питань освіти і науки. Тоді в столиці України ми переводили школи з російською мовою навчання на українську. Нам здавалося, що якщо запровадити з першого класу навчання українською, то й батьки, бажаючи допомогти дітям, також перейдуть на державну мову. Цього не трапилося. Я наївно уявляв, що в Україні буде відсотків 90 газет українською мовою і 10 % — російською. На жаль, нині все навпаки. Чому не йде, а гальмується національне відродження, чому наша молодь розмовляє російською? Що відбувається?

Чому Польща, Прибалтійські посткомуністичні країни пішли швидше за нас у соціальному роз-

СПОДІВАЄМОСЬ НА МОЛОДЕ ПОКОЛІННЯ

У Національному технічному університеті “КПІ” відбувся “круглий стіл”, присвячений проблемам юридичного статусу державності української мови в Україні та з нагоди 19-ої річниці прийняття Закону “Про мови в Українській РСР”.

витку? Виявилось, що за кількості літ панування Російської імперії, що намагалася асимілювати нас, витравити національний дух шляхом викорінення традицій, мови імперія досягла успіхів, яких ми не уявляли.

Україна сьогодні розшматована в соціальному й національному аспектах. Національні багатства за ці роки розікрали. Тепер суспільство поділене на дві частини: одні кажуть — хай буде так, як є, а інші — треба відновити справедливість. У національному аспекті також поділ: частина

вважає, що оскільки русифікація досягла високого рівня, у незалежній Україні це потрібно виправляти. Слід виховувати українців, нагадати їм про те, хто вони. Інші запевняють, що нічого змінювати не варто.

Думаю, що якби в Україні був достаток, то у Верховній Раді все одно гризлися б поміж собою, бо не розв’язано основного питання — національного.

Уся історія світу — історія боротьби між народами. І лише в XX столітті намагалися змінити ситуацію за теорією Маркса і Леніна. Тепер усе повертається.

Отже, доки ми не повернемо наш народ до українського національного відродження, доки не переймемося ідеєю побудови держави справді національної, української, незалежної, європейської, доти не налагодимо ні економічного, ні національного життя.

Населення України повинно поділитися не на українськомовне і російськомовне, а на українців, росіян, білорусів, євреїв, румунів тощо. Кожному варто визначитися, чи він українець. Якщо українець —

Віктор КРАВЕЦЬ,
професор Національного університету “КПІ”

Колись прочитав вірш про мову:

Старі й малі,
благаю вас, почуйте:
Не можете навчитись,
хоч шануйте,
Бо шана
до прабатьківської мови
Є лакмусом
на рівень розумовий.

За час, який минув відтоді, багато змінилося. Стежу за ЗМІ, й мене тішить, що один із двох спортсменів кореспондентові відповідає українською, один із двох естрадних співаків — також. І на вулиці рідну мову можна почути частіше.

Якось прикро вразило почуте від одного шанованого професора: “Про яку українську мову Ви говорите? Це польська мова, засмічена російською”. Пригадалось висловлювання російського письменника, дисидента Солженіцина, який сказав щось подібне: “Українській мові — это польский, испорченный русский”. Тоді я взяв тримовний польсько-російсько-український словник, вилучив усі іноземні запозичення і почав лічити. Полічив спільні українські з польськими, російськими з польськими, слова, властиві лише кожній з мов. І одержав результат: по 30 %. Тобто ці мови споріднені одна з одною і водночас кожна є окремою.

Сучасні українська, польська й російська мови мають своїх “батьків”. Для української це Котляревський, для російської — Пушкін, для польської — Міцкевич. Із цієї трійці Котляревський найстарший, бо вже 1798 року було опубліковано “Енеїду” — знаковий твір для української мови і для всієї української нації. У цей час Міцкевич тільки народився, і ще пізніше — Пушкін. Хіба можна говорити про якусь залежність української від інших мов? На полях старовинного переказу літопису початку XIII століття чернець-переписувач написав вірші розмовною українською. Там вжито слово “кадило”. Це пристрій, який очищує й освячує церкву. Гадаю, що “Просвіта” має такі кадила, лише треба подбати про те, щоб їх стало більше і вони потрапили до рук молоді.

Матеріали підготувала
Надія КИР’ЯН
Фото
Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

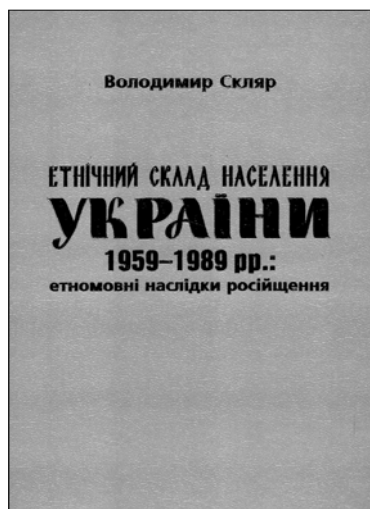
Оксана СЯБА

Мова для кожного народу — це не лише засіб спілкування, а насамперед ознака нації, її самобутність і неповторність. Не дивно, що мова стає основою конфліктів і політичним інструментом імперій-завойовниць. Щоб побороти процеси зросійщення, які тривають не один десяток літ, потрібне утвердження національно-державницької самосвідомості всіх громадян України попри їхнє етнічне походження.

Цій темі присвячено книжку Володимира Скляра “Етнічний склад населення України 1959—1989 рр.: етномовні наслідки російщення”, презентацію якої нещодавно провело Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка у Київському міському будинку вчителя.

Із вступним словом звернувся голова Товариства, народний депутат України Павло Мовчан:

— Володимир Скляр — автор низки публікацій на тему, яка сьогодні магистральна — проблеми етномовної структури населення України. Дослідження автора — ре-

зультат багатолітньої наукової роботи. Він відповідає на питання, що сталося з українцями впродовж останніх десятиліть, які демократичні “перекоси” відбулися та що стало їхньою причиною, що було основою механізмів, які витіснили український етнічний елемент, через які асимілятивні процеси Україна ставала неукраїнською.

КНИЖКА, ЩО ВРАЖАЄ ФАКТАМИ

Павло Мовчан зазначив, що відкриттям для нього стала наведена у книжці статистика, а також факти, які доводять, що було зроблено спеціальні плани, діяли механізми, щоб упродовж 30—35 років Україну зробити неукраїнською.

Книжка вийшла у Видавничому центрі “Просвіта”, яке очолює Василь Клічак. Ось що він сказав:

— Мені як редакторові було цікаво працювати над текстом книжки, адже автор розповів про ті події української історії, які йому болять. Він наводить статистику, що підтверджує антиукраїнські процеси, які успадкувала нинішня російська влада. Сьогодні працюють ті самі фактори для повернення колишніх володінь Російської імперії.

Автор книжки — доцент Харківського національного університету “Політехнічний інститут” Володимир Скляр подякував Товариству “Просвіта” за допомогу у виданні, а також багатьом науковцям, небай-

думим людям, які сприяли йому в написанні праці.

“Історичне минуле України, що пережила добу бездержавності, переконливо доводить, що лише власна національна держава не за формою, а за змістом може стати єдиним гарантом збереження та вільного розвитку української нації та її мови”.

Головним наслідком тривалої імперської доби в минулому України стало всеохопне її російщення, що призвело до суттєвих змін етнічного складу та мовної структури населення не на користь українства, особливо у східних та південних областях, передусім у містах. Це явище варто вивчати далі, щоб зрозуміти його причини та покласти їм край. Тож автор уже розпочав дослідження етномовних процесів в Україні з 1989-го до 2001 року.

Професор Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова Петро Чернега наголосив, що висвітлені у праці проблеми мають турбувати сьогодні не лише

дослідників, науковців, а насамперед політиків, керівництво держави. Він дав позитивну оцінку структурі книжки, вмілого викладу матеріалу: “Володимир Скляр підтвердив статистичними даними те, що Росія, на відміну від інших імперій, чи не єдина проводила політику нищення всієї нації”. Професор висловив побажання перевидати книжку більшим накладом й адаптувати для студентів як навчальний посібник. Цю думку підтримав письменник Андрій Топачевський.

Завершив презентацію доктор філологічних наук, професор Олександр Пономарів:

— У книжці Володимира Скляра показано всі етапи та засоби російщення України. Царська Росія нищила українську мову, але найбільше поширювалось російщення саме за часів Радянського Союзу.

Хотілося б, щоб книжку обговорили у ширших колах — наукових, політичних, студентських. Вона змусить кожного замислитися над долею України.

ПОЕЗІЯ НА ТАРАСОВІЙ ЗЕМЛІ

Валентина ПРИЛУЦЬКА,
відповідальний секретар
Черкаського обласного
об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка

На Черкащині традиційно відбувається фестиваль читців класичної та сучасної поезії. Організували його головне управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації та Черкаське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка в рамках заходів до святкування 140-річчя Товариства. Цього року провели його на Канівській землі.

Завітали до зали дівчатка в стрічках і віночках, хлопці у вишиванках. І полинуло Шевченкове слово — ліричне, пристрасне, тужливе і болюче.

І місце в номінації “Поезія Шевченка” журі одностайно віддало Євгену Точковому, семикласникові

Нехайківського НВК Драбівського району. ІІ і ІІІ місця посіли за проникливе емоційне читання та вишукані костюми “дівчини-лілеї” та “дівчини-тополі” Ярослава Атаманік, дев’ятикласниця Веселокутської школи Тальнівського району та Олена Чернаєнко, учениця 11 класу Смілянської школи № 11.

У номінації “Сучасна поезія” І місце віддали Любові Кутузі, восьмикласниці із села Чорнявки Черкаського району. Учениця майстерно прочитала “Вишиваю” Валентини Максименко-Петрової, а її однокласники, одягнені у вишиванки, продемонстрували виставку вишивок: від дитячих сорочечок та подушечок до українських костюмів, рушників та ікони Божої Матері.

“Пісню Марії Максимович” Григорія Донця учні 7 класу Сушківського НВК Канівського району Андрій Анохін та Катерина Байрамова пе-

ретворили на театральну виставу.

Чудове розуміння поезії та майстерне читання продемонстрували Анастасія Кравченко, Ярослав Коваль, Тетяна Білоус, Микола Лукашенко, Ірина Бабалунга, Яна Білик, Ірина Чернаєнко, Інна Калаба.

Школярі самі добирали вірші для читання. Тож глядачі насолоджувалися, слухаючи поезії Ліни Костенко, Василя Симоненка, Максима Рильського, Віктора Баранова.

Вік учасників теж був різним: від п’ятирічного дебютанта Романа Царенка до шанованого на Черкащині педагога на заслуженому відпочинку Миколи Шамрая.

Шановані й імениті були і гості фестивалю. Порадувала глядачів та учасників конкурсу заслужена артистка, член Спілки композиторів України Леся Горова, виконуючи власні пісні. Розповіли цікаві історії з життя Максима Рильського його

Люба Кутуза та учні Чорнявського НВК Черкаського району

внук Максим Георгійович та краєзнавець М. Іщенко. Після фестива-

лю-конкурсу його учасники на Чернечій горі вклонилися Тарасові.

— **Українська мова й освіта — це дві складові, від яких залежатиме “портрет” України у XXI столітті. Шановна Любова Іванівно, скажіть, будь ласка, що ж у цій важливій царині здійснюється нині, щоб наші громадяни зберегли свою національну ідентичність та справді стали освіченою, культурною нацією?**

— Понад двадцять років окреслюю ці проблеми, ставлю питання, пояснюю, розтлумачую, пропагую, агітую і... стоїмо на місці, як і щороку. Пам’ятаю, коли 19 літ тому вийшов Закон про мови, мене запросили до слова у Будинку офіцерів України. У моєму виступі була така фраза: *правило говорити українською мовою має стати честю кожного офіцера*. Українське національне радіо кілька разів озвучувало мій виступ на всю Україну. Але й досі проблема існує, хоч загалом ситуація змінюється.

Нещодавно зі своєю докторанткою я видала дві праці: книжечку-програму з української філології, яка здобула перше місце у Всеукраїнському конкурсі навчальних програм з профільного навчання для учнів 10–12 класів; у ній ідеться про те, яким має бути курс української мови на три останні роки навчання в школі. Якщо ніяких перипетій не станеться, вона стане програмою для навчання з української мови у дванадцятирічній школі. Що ж ми врахували? Багато тут є нового.

Наш університет проголошує 2009-й роком мовних стратегій. Суть мовної стратегії — це обов’язкове володіння українською мовою всіма громадянами України незалежно від національності, віросповідання, майнового стану; обов’язкове знання й іноземних мов (міністерство рекомендує дві, а можна й більше) і знання національних мов. Тобто кожен знає свою мову або мову людей, біля яких живе. Для цього ми зробили багато: це — передусім увага до мовної освіти, мовного навчання, мовного виховання і мовної поведінки. Головне тут — сама стратегія мовної освіти, розроблена нами в Академії педагогічних наук і введена у Державний освітній стандарт і концепцію дванадцятирічного навчання, що вже впроваджено до восьмого класу, а згодом — і до дванадцятого.

— **Як ваш університет поширює українську мову?**

— Ми вже домоглися, що у всіх навчальних закладах викладають українську мову як державну. Якщо раніше у єврейській школі навчалися тільки єврейською, у польській — тільки польською мовою, то тепер і в цих школах, і в угорських, і румунських уже вивчають українську як державну. Поновили й підручники: у перші роки незалежності ми вчили ще за старими, адже нові треба було і написати, і видати... То нині Міністерство освіти і науки України вже має авторські колективи, багатьох авторів і чимало нових оригінальних підручників. Вони розраховані на різний контингент учнів: одарованих дітей, для масової школи, гімназій, окремо — для ліцеїв. Отже, є вибір: ситуація видається не відмінною, але цілком задовільною. Також інтенсивно працює Академія наук, ми, науковці, діємо спільно з міністерством — проводили й конкурси підручників та посібників для дванадцятирічного навчання. Це — лише один із прикладів. Так само працюють науковці й з інших дисциплін багатьох кафедр...

Щодо української мови, то нині великі зміни відбулися у педагогіці й освітній системі загалом. Зараз усі говорять про реформу в освіті, маючи на увазі тестування. Насправді реформу в школі проводять іще з утворення Академії педагогічних наук —десь із 1991—93 років. Саме тоді ми знайомилися з тестами, розглядали їх і робили спроби скласти свої. За цей час у нашій освіті відбулися надзвичайно великі зміни — відмовилися від авторитарної педагогіки, суб’єктно-об’єктного навчання: раніше ви прийшли, і я вас вчу; тепер ви прийшли, і ми разом вчимося; як педагог я допомагаю вам відкривати світ, і ми спілкуємося з вами; *це — педагогіка партнерства*.

Ще міністр Василь Кремень відминив “двійки”, бо вони відбивали охоту в дитини вчитися. Тож у першому класі оцінок не ставимо, а заохочуємо до навчання підтримкою, порадою і подяками. Адже раніше після першої двійки дитина не хотіла йти до школи. Відмовилися ми і від практики зали-

«ТІЛЬКИ ЗНАННЯ НАС МОЖУТЬ ВРЯТУВАТИ»

Любов Іванівна МАЦЬКО — доктор філологічних наук, професор, академік, дійсний член Академії педагогічних наук України, заслужений працівник освіти України, нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня. Окрім наукової й викладацької роботи веде активну громадську діяльність. Її перші кроки на освітянській ниві почалися в школі-інтернаті села Іванівка Великописарівського району Сумської області, де випускниця Київського державного педагогічного інституту працювала вчителькою української мови і літератури.

Нині Любов Іванівна очолює кафедру стилістики української мови Інституту української філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Одержима любов’ю до України та її солов’їної мови, педагог за покликанням, пані Любов упродовж кількох десятиліть вчить молодь шанувати рідний край, берегти й плекати українську мову, освіту, культуру... Щоб з’ясувати сучасні актуальні проблеми мови, її функціонування, тижневик “Слово Просвіти” звернувся до Любові Іванівни з проханням дати інтерв’ю.

шати дитину на другий рік. Інколи важко і нам: ми звикли до п’ятибальної системи.

Повсюдно впроваджується комп’ютеризація. Може, ще не стовідсотково, але бар’єр подолано. У теорії педагогіки запанувало особистісно орієнтоване навчання. І якщо педагог працює чи з учнями, чи студентами, має у кожному бачити особистість й орієнтуватися і в завданнях, і в навчанні на її індивідуальні можливості та сприйняття і максимально сприяти особисто. Якщо хочемо бути у мовній освіті на рівні Євросоюзу, орієнтуємося на загальноєвропейські рекомендації.

— **Чим вони для нас актуальні?**

— Сама по собі мова — це мистецтво слова, тобто вона вже є явищем культури. В широкому розумінні культурою є все наше життя. Глибоке знання мови — це і знання культури, яка закодована у мові кожного етносу: вивчаючи мову, вивчаєш культуру.

Під час навчання формуємо такі знання: *лінгвістичні* (наукові знання про мову), *соціо-лінгвістичні* (соціальна роль мови та всі її функції: пізнавальна, інтелектуальна, естетична, магічна, виховна, культурологічна), *мовної діяльності* (уміння слухати, говорити, писати, читати), *лінгвокультурологічні* (мова як явище культури), *дослідницько-пошукові* (вміння творчо діяти, креативна мова). Ця функція (креативна, творча) — одна із фундаментальних принципів реформи освіти в Україні. Чому? Тому, що життя швидкоплинне. І знань, одержаних передовсім у школі, не вистачить, щоб прожити його. Може настати такий час, що університетських знань через п’ять років стане не досить, щоби бути успішним: так швидко росте у світі “знаннєвий” потенціал!.. Ми вступили в процес глобалізації, й з усіх боків обвівають нас глобалізаційні вітри, а рівень знань інколи повільніший, аніж розвиток і плин життя. Отже, *тільки знання нас можуть врятувати*. Якщо раніше ми вважали, що це буде століття інформації, то тепер усі переконані, що настає століття знань, маємо формувати людину знань, яка, маючи їх, сама творитиме знання, буде креативною, перетворювачем знань, трансформатором, транслятором ідей.

— **Але ж це складно?**

— Справді, щоб щось перетворювати, треба дати суму знань і щоб людина не загубилася в їхньому потоці. Відомі випадки,

що люди здобувають і по три освіти, та не мають роботи, успіху в житті. А це тому, що набували знань, засвоювали їх, але не знають, як ними скористатися.

— **Шановна пані професоре, Ви — автор численних підручників, посібників, наукових праць із сучасної української мови, стилістики, риторики. Нині гостру дискусію серед мовників спричиняє проблема створення єдиного українського правопису. Існує дві різнополюсні точки зору: залишити правопис таким, як він є, чи повернутися до старого, 1927 року?**

— Обов’язково треба приймати новий правопис і не повертатися до правопису 1927 року: він не ідеальний і не відповідає сьогодинському стану мови. Кожний правопис, який пропонували правописні комісії, неодноразово обговорювали; були зауваження — і з одного боку, й з іншого. Ми з професором Арнольдом Грищенком (нині покійним) писали тоді свої пропозиції до міністерства і казали, які зміни треба внести, а від яких відмовитися. Стою і сьогодні на цій точці зору — новий правопис повинен бути; треба створити комісію і виробити його й затвердити. Молоді вчителі, студенти, які закінчують університет, також свідомо до цього ставляться, розуміють потребу змін. Отже, як тільки науковці підготують, а держава затвердить, то й користуватимемося.

— **Чимало вчителів, на жаль, і української мови, виходячи з класу після закінчення уроку, розмовляють між собою російською. Чи можна це швидко змінити?**

— На жаль, ні, бо за радянських часів було мовне навчання і зовсім не було мовного виховання. Як раніше учили? Підготував урок, вивчив, розказав — “п’ять”. А чи закріпила ті знання мовна особистість та як, чи потрібні вони їй? Як вона їх сприймає?... Як підказати й пере-

конати, що це справді їй потрібно? Цього не існувало.

Так, ми вивчали й іноземні мови, але не спілкувалися ними; не було і мовного середовища, і жодного зв’язку зі світом. Але не було і мовного виховання, а мусило бути. Читаю нині риторiku і бачу, що смак до мови, її чуття, краси виховували іще з античних часів. І в аристократичних родинах (особливо духовних аристократів) вважали шиком і модою розмовляти гарною, вишуканою, елітарною і красивою мовою. Мова була ознакою вишесті людини, ознакою духовності, просвітленості. Та у нас цього було мало. Пригадуєте, за радянської епохи культивували простяцтво, аж навіть наче так добре — звернутися до когось запанібрата. Вважали, що то гарно. А це не так. І я дуже рада, що ситуація повільно, але змінюється на краще.

Свідченням того, що у нас немає виховання, є хоч би те, як дозволяють собі поводитися високопосадовці: як примітивно, нікчемно і навіть брутально вони розмовляють!.. Завжди поміж людей було мовлення елітне і низьке, вульгарне. Але неписані правила ніколи не дозволяли людині на високій посаді сказати те брутальне слово, бо то для неї було б моральним падінням в очах суспільства... А нині навіть міністр може сказати грубе слово з екрана телевізора чи в радіоефір. Ось де наша біда. І, на превеликий жаль, так вихований і наш учитель. Якщо ми це змінимо, то зміниться і ситуація.

— **Зараз багато письменників дозволяють собі писати “твори” з цими вульгарними висловами, а то і з нецензурною лексикою. Що робити з цим?**

— Поняття мовного виховання пов’язане з мовною поведінкою. Мовна поведінка у людини важливіша за будь-яку іншу. А може, ще більш важлива. Заговорить людина — і ви бачите, яка вона. Навіть характер відразу видно. Відчуваєте, як вона говорить: виявляється у мові грубість, хамство чи доброзичливість, вихованість — ось вам і людина вся розкривається.

Мова — інтелектуальний портрет народу і кожної особистості. Погане слово дозволяє собі й погану мовну поведінку. І зараз деякі мовознавці кажуть, що це ж у мові є. Але ж є також багно — і на дорозі є калюжа... Та ми ж її переступаємо! І в мові також є різні вислови, бо мова відображає життя, суспільство. Але це не означає, що обов’язково у те багно вступати: коли ми сідаємо їсти, ми не у багні руки миємо, а навпаки — миємо від багна. То чого ж оскверняємо рот свій?! Є у мові жаргони, суржик. Як є і в житті, в природі ота страхітлива паличка Коха і туберкульоз. Його треба вивчати. Хай і мовознавець вивчає, якщо хоче. Але ж мовознавець не має права естетизувати це: пишатися багом, брудом і нав’язувати його іншим.

У нашому народі не було прийнято сваритися. Лаялися, але не вважали лайку за шляхетність. Це були вимушені ситуації, коли людина вживала погане слово. Я ще пригадую ті часи, коли червоніли, чуючи слово брешеш. То що вже казати про брудне слово? А бувало, й по губах дадуть пустунові за негарне слово...

А нині естетизують те, що у народі ніколи не естетизували. Були люди, які шепелявили, картавили, мали інші вади мовлення. Тоді не було, як тепер, Інституту корекційної педагогіки, де допомагають таким людям. Не було й спеціальних інтернатів для них; і в селі, і в місті були поруч люди з вадами, вони так розмовляли, але з них ніхто не сміявся. Навіть якщо дитя пробувало це робити, то його мама одразу несла палець до рота, що означало: сміятися не можна. Народ не естетизував недорікуватість. А наші так звані артисти щодня транслюють цю недолугість. Нібито вводять це у “норму” і показують з екрана, приписуючи її народові. Ось, мовляв, як наші люди розмовляють... Та говорили ж так нещасні люди! Обділені Богом чи Природою, вони потребують співчуття, а не глузу й публічного осміювання. До речі, й зараз є люди з такими мовленнєвими вадами, і може, дивлячись на екран телевізора, вони переживають, що над їхнім мовленням вся країна потішається.

Далі буде.

Спілкувався
Святослав МІЗЕРНЮК

“Знищити нашу мову неможливо — це те саме, що заплombувати Ніагару”.

Лесь Танюк

Виступає Павло Мовчан

Закінчення. Початок на с. 1.

Найбільшу увагу шанувальників рідного слова привернув мистецький вечір у столичному Українському домі, який організувало ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка та Головне управління освіти і науки Київської міської держадміністрації. Приємно, що у цій престижній залі не було вільних місць. На вечір кияни приходили цілими родинами, щоб залучити до рідного слова й пісні дітей та онуків. І це тішить.

Вступним словом мистецький вечір відкрив Шевченківський лауреат, голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан. “Вітаю вас з цим Днем в календарі. Хай він буде одним з 365 днів, коли ми вшановуємо нашу писемність і мову. А свято мови — це щось інше, ми ще наблизимося до нього.

Користуючись нагодою, хочу зупинитися на кількох проблемах.

БУТИ НАРОДОМ, ЯВЛЕНИМ У СЛОВІ

Найболючіша тема — чому ми, українці, не відчуваємо господарями на своїй землі? Чому ті, хто провів номенклатурну приватизацію, нав’язують нам свою мову, традиції, мислення? Чому російськомовна газета, у заголовку якої є три нулі, ображає нас? Невже в українців немає честі й гідності, що ми не протидіємо цьому?

В українського народу, в української мови — глибинні пракорені, джерельні витoki. Ми черпаємо силу не лише з наших чорнозе-

мів, а й з Божої благодаті сонця, з Господнього інформаційного простору. Це російськомовні газети прагнуть нас позбавити власного інформаційного простору, хоч ми спадкоємці найдавніших людей на цій землі.

Наші духовні недруги прагнуть позбавити нас української мови, української музики, української культури, українського духу. А погляньте на цю портретну галерею видатних діячів української історії, літератури і мистецтва, що розмістилася на кількох поверхах Українського дому! Усе це — наші предтечі, наші славні попередники. І продовжити їхню славу, втілити в життя їхні задуми і заповіді — наше завдання, наш синівський обов’язок.

Будьмо ж гідні зватися духов-

ними нащадками цих великих світоців українства. Бережімо, як найдорожчий скарб, нашу мову, передаймо її з покоління у покоління, як оберіг українського народу.

Ми — сильні, ми — непереборні, нас — більшість. Не забуваймо про це! Слава українській мові, слава Україні!”

Групі активістів “Просвіти”, працівникам бібліотек, освітніх установ вручено нагороди ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Керівник головної служби гуманітарної політики та з питань збереження культурного надбання Секретаріату Президента України Олександр Биструшкін зачитав Звернення Президента України Віктора Ющенка з нагоди Дня української писемності та мови, а також Указ Президен-

та України про відзначення державними нагородами з нагоди цього свята.

Відбувся великий концерт майстрів мистецтв, народних колективів, дитячої художньої самодіяльності.

Коли зі сцени лунали українські народні пісні, що зігрівали душі наших далеких предків, коли козачата змагалися у майстерності танцю, коли з уст юних і старших звучала справжня поезія, згадувалися крилаті рядки Ліни Костенко: “Лиш народи, явлені у Слові, достойно можуть жити на землі”. Вдумаймося у цей вислів, і зрозуміємо причини багатьох наших негараздів.

Ніна ГНАТЮК

Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

УКРАЇНСЬКЕ СВЯТО НА АРБАТІ

Юрій БЕЗКРОВНИЙ
інформаційна служба
Культурного центру України
в Москві

На початку листопада українці Москви та шанувальники українського слова й пісні зібралися в Українському домі на Арбаті, щоб відсвяткувати День української писемності та мови. Як і очікували, ця непересічна подія стала одним із найяскравіших сплесків українського життя Москви за цілий рік.

Зі святом присутніх привітав генеральний директор Центру, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України Володи-

мир Мельниченко. Він нагадав слова Бориса Олійника: “Тільки Слово береже в основі безсмертя української душі”.

Із палкою промовою про відвіду роль української мови у формуванні національної свідомості в минулому й сьогодні виступив відомий український письменник Іван Шишов, автор унікальної енциклопедії “Некрополь України”. “У нашої мови була тяжка доля, стільки її катували й всіляко принижували, але вона живе й далі, — сказав він. — І величезна подяка нашим матерям за те, що вони своєю душею, піснею прищепили нам любов до рідного слова”.

Після урочистої частини відбувся святковий концерт, перлиною якого стало чарівне тріо бандуристок оркестру народної та популярної музики Національної радіокомпанії України у складі заслуженої артистки України Тетяни Маломуж, артисток Ірини Бурхан та Ольги Черній. Для українського народу гра на бандурі — чи не найхарактерніший спосіб духовного вираження й збереження національної пам’яті. Можливо, саме тому всі українці в залі Центру слухали звучання цього інструмента, мов зачаровані.

Прозвучали українські народні й авторські пісні “Чом, чом, земле моя”, “Гасем зелененьким”, “Іванку, Іванку”, “Гандзя”, “Шуміла ліщина”, “Чарівна скрипка”, “Журавлина”, “Гуцулка Ксеня”, “Як я люблю тебе”, “Коханий” та інші.

Гості Культурного центру України мали також нагоду почути звучання бандури в досить несподіваному поєднанні — з духовими народними інструментами (виконавець — лауреат міжнародних конкурсів Олесь Журавчак) та віолончеллю (виконавиця — Оксана Венгер). Як зазначила ведуча концерту Тамара Колотиленко, з цією програмою та в цьому складі артисти виступали на фестивалі “Єврофолк” (Москва, 2008), де отримали високу оцінку журі. Тріо бандуристок — лауреат багатьох національних і міжнародних конкурсів, серед яких і московський II Міжнародний конкурс ім. В. Горовської (2004).

ПОКОЛІННЯ БУДІВНИЧИХ

Ніна ГНАТЮК
Фото **Анатолія ПІКУЛЯ**

Осередок ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка в Національному університеті будівництва й архітектури — один з найкращих у навчальних закладах столиці. Очолює його професор Микола Ярмоленко. Тут прагнуть підготувати не лише висококваліфікованих спеціалістів будівельної галузі, а й виховати свідоме покоління будівничих України, які знали б і цінували її історію, мову, культуру, берегли історичні пам’ятки і не спотворювали бетонними коробками прекрасної атури майданів стародавніх міст.

Кафедра українознавства університету, яку очолює доцент Нінель Пашченко, дбає про те, щоб розвинути таланти всіх студентів: тут чимало співаків і танцюристів, декламаторів і музикантів. Разом з доцентом Марією Сметанською та викладачем кафедри українознавства Марією Маковій, відомим виконавцем і композитором, викладачем цієї кафедри Ігорем Яку-

бовським та іншими шанувальниками рідного слова, студенти напередодні провели великий літературно-мистецький вечір, де прозвучали вірші й пісні, у яких — палка любов до рідної землі, гордість за героїчну історію України і прагнення зробити все в ім’я розквіту рідної держави. Не можна було без хвилювання слухати вірші “Любіть Україну” В. Сосюри і “Діамант дорогий” В. Самійленка, які прочитали студенти-іноземці Фарамаз і Махді.

Рясних оплесків заслуговують також інші учасники літературно-мистецького дійства — Роман Полтавченко, Олексій Постернак, Євгенія Козакова, Костянтин Комаровський, Настя Батура, Марія Чорна, Світлана Рижик, Ганна Сидоренко, Максим Батуринець, Тетяна Вовк та їхні друзі по навчанню і мистецьких уподобаннях.

Коли слухаєш цих молодих талановитих людей, спілкуєшся з ними під час численних подорожей Україною, переконаєшся: наша мова, наша пісня не вмере, не загине.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

18 листопада о 16 годині у Національному музеї літератури України (Київ, Богдана Хмельницького, 11) відбудеться Всеукраїнська культурно-мистецька акція “Мистецтво одного села”. Зі своїми скульптурами, картинами, вишивками вас ознайомлять народні митці славнозвісної Буші Ямпільського району Вінниччини. На вас чекає зустріч із прекрасним мистецтвом.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

В'ЯЧЕСЛАВ КЛОКОВ: «В УСІХ ОЧАХ ОДНЕ НЕБО»

Скульптурна Муза разом зі своїм лицарем-творцем, не торкаючись мармурових сходів, з другого поверху Національного художнього музею спустилася вниз, щоб послухати, як згадують митці-киїни про В'ячеслава Клокова — людину дивовижну і цілісну. Нам пощастило, що ця його скульптурна композиція, присвячена пам'яті Боттічеллі, залишилася в Києві, хоч Флоренція була б щаслива бачити її на своїй центральній площі, тим більш як дарунок України. Проте політичні події й технічні ускладнення завадили її транспортуванню. Втім, держава ні тоді, ні згодом не викупила цього чудового твору в скульптора.

Олександр Корнійчук вирізняв з-посеред інших дипломних робіт в інститутській майстерні дві: “Перед стартом” В'ячеслава Клокова і “Колгоспницю” Валентина Селібера, дав гроші на бронзові відливки, а потім викуплені роботи подарував авторам.

Тепер інші часи.

На нинішній виставці, вже помертвій, чимало клоковських шедеврів представлено лише фотографіями. Бронзова “Тиша” в Москві, в Крилатському, втратила поstatь хлопчика, тільки самотній лось лишився там, де юна людина і в бронзі була йому другом. А в Києві з парку в центрі Шевченківського району безслідно зникла бронзова скульптура: хлопчик грає на сопілці, сидючи верхи на круторогому гірському красені. Щоб викласти кількатонну скульптуру, потрібен був кран, вантажівка... Але ніхто не чув і не бачив, як зник шедевр. Може, десь за високим парканом на дачі збереглася ця робота, аби лише не стекла розплавленим металом серед металлобрухту. Тож чи знатимуть покоління-нащадки, що ми ходили одними вулицями з генієм і бачили справжню, світового рівня мистецьку красу, а іноді навіть і розуміли...

Доробок В'ячеслава Клокова не дуже великий — митець власно-

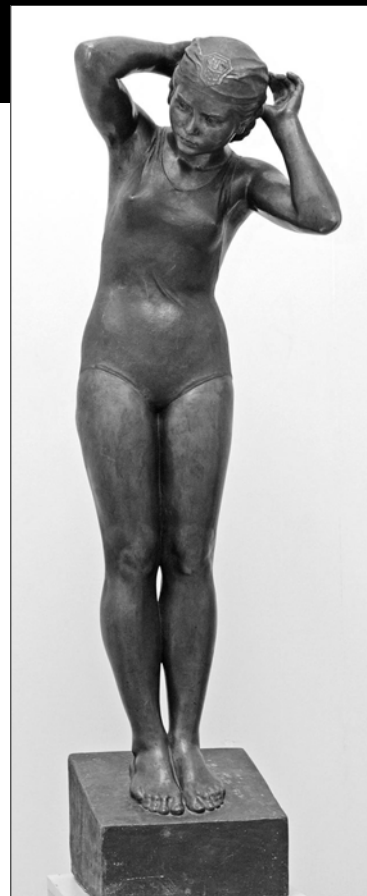

руч знищував твори, якими не був задоволений. Створив кілька різнозначних за майстерністю варіантів пам'ятника авторів “Слова про Ігорів похід” — на вибір, але жодного з них досі не втілено. У Путивлі тужить у бронзі його Ярославна. Хоч іще кілька блискучих за творчим втіленням робіт на цю тему лишилося в гіпсі...

Нині дотепники з гіркотою кажуть, що скромність — найближчий шлях до невідомості. В'ячеслав Клоков (навіть студенти, а не лише друзі, називали його Вячеком) за життя не був невідомим, хоч першу персональну виставку зробив аж у 70 років. Його твори, починаючи від тієї щасливої дипломної роботи, яка впала в око

Олександрові Корнійчуку, потім інші відзначали престижними медалями в Брюсселі й на виставках Академії мистецтв СРСР, але скульптор лишився так само простим у спілкуванні й дуже вимогливим до себе. Одна з улюблених тем — Людина і Природа — була складовою часткою його душі й світогляду. Він умів радіти чужим успіхам, а крізь скульптуру бачив її творця з його вдачею та уподобаннями, навіть якщо розділяла їх відстань у кілька тисячоліть.

Ми читали про такі випадки яснобачення в Житіях Святих, але скульптор В'ячеслав Клоков жив у миру, ходив на тренування та їздив зі своїми учнями в колгосп, наймався матросом на корабель китобійної флотилії та ішов у море на вісім місяців. І музика, яка звучить у його роботах, — то музика небесних сфер, а шлях його в мистецтві — своєрідний і самостійний.

Усі ми звикли бачити Пушкіна в трактуванні Кипренського. Але допитливий, звернений углиб себе погляд молодого поета стирає з пам'яті нашарування штампів. Цей образ різця В'ячеслава Клокова зберігається в заповіднику в Тригорському. А виставка в Національному художньому музеї в Києві, приурочена до вісімдесятиліття скульптора, дає нам змогу побачити психологічні глибини, які виводять і нашу, глядацьку свідомість у простір вічних істин.

Зусібч можна оглянути скульптурну композицію: дівчинка, пташка, рись. В усіх публікаціях називають роботу “Ранок”. Але в майстерні в гіпсовому варіанті донька митця Оксана Клокова і його дружина Лілія Гордієнко прочитали справжню назву: “В усіх очах одне небо”. В'ячеслав Клоков власним життям і творчістю нам його заповів.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітнянської роботи

Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69
Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Святослав МІЗЕРНЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301246
Наклад — 16800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

